

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку малоцінних активів та аналіз оборотних активів
підприємства»

Виконала: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
групи 1
Куценко О.Г.
Керівник: Ліпський Р.В.
Рецензент: Карпець М.В.

Полтава 2025 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ МАЛОЦІННИХ АКТИВІВ, ПІДХОДИ ДО ЇХ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ОЦІНКИ.....	8
1.1. Економічний зміст малоцінних активів, їх класифікація та оцінка	8
1.2. Стан дослідженості наукової проблематики обліку малоцінних активів та напрями її вирішення.....	13
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ МАЛОЦІННИХ АКТИВІВ.....	19
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства.....	19
2.2. Облік малоцінних активів у складі оборотних та необоротних і відображення їх у звітності.....	22
2.3. Податкові аспекти обліку операцій з малоцінними активами.....	37
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	42
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання.....	42
3.2. Аналіз складу, структури і динаміки оборотних активів.....	52
3.3. Оборотність оборотних активів, фактори впливу та шляхи прискорення оборотності оборотних активів підприємств.....	59
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ.....	77

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах особливої актуальності у підприємствах агробізнесу набуває проблема подальшого вдосконалення методики бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту оборотних активів, які є наймобільнішим складником ресурсів підприємства й серед них малоцінним активам, що не зважаючи на вартісний критерій та тривалість використання, що інколи є меншою, ніж операційний цикл, займають значну питому вагу в структурі оборотних та і необоротних активів в цілому.

Від ступеня ефективності використання не- та оборотних активів залежить стан суб'єкта господарювання, забезпеченість виробничих ліній інструментарієм, спеціальним одягом, посудом та інше.

Проблеми бухгалтерського та податкового обліку малоцінних необоротних матеріальних активів щодо визначення їх сутності, визнання, оцінки, групового розмежування, загальної методології обліку, нарахування їх амортизації, відображення витрат на експлуатацію, вибуття з різноманітних причин досліджує багато вітчизняних науковців і практиків, однак, як аспекти теорії так і практики не є сьогодні абсолютно вирішеними. Також дослідження потребує вплив на показники звітності сумового змісту статей стосовно малоцінних необоротних і оборотних активів, що буде проявлятися у розрахованих показниках фінансової стійкості та ділової активності у майбутньому.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є узагальнення теоретичних і методичних засад організації обліку малоцінних активів й розробка обґрунтованих рекомендацій і пропозицій з поліпшення стану облікової роботи й незалежного фінансового контролю та аналізу оборотних активів у підприємствах аграрного бізнесу.

Відповідно до формулювання мети і сформульовано ряд завдань, які обумовлять логіку і послідовність викладу матеріалу кваліфікаційної роботи:

- узагальнити теоретичні основи визнання малоцінних активів як у складі

оборотних так і у складі необоротних на основі систематизації наукових уявлень з провідних фахових публікацій як вітчизняних так і зарубіжних;

- провести аналіз методик групового розмежування малоцінних активів за критеріями часу і вартості;

- навести організаційні аспекти діяльності досліджуваного підприємства, оцінити побудову облікового апарату та конструювання положень Наказу про облікову політику;

- узагальнити форми і порядок документування операцій щодо малоцінних активів;

- виявити особливості аналітичного обліку малоцінних активів та складання відповідної кореспонденції рахунків;

- виявити засади розкриття у комплектах звітності і її формах інформації про малоцінні активи, а також деталізувати аспекти податкового обліку;

- апробувати методику аналітичного дослідження оборотних активів бізнесу з розробкою пропозицій з удосконалення політики управління ними для прискорення оборотності.

Об'єкт і предмет дослідження. Предметом дослідження є теоретико-методологічні та методично-практичні, організаційні аспекти обліку малоцінних активів у аграрних підприємствах та аналізу оборотних активів.

Об'єктом дослідження є операційна діяльність товариства з обмеженою відповідальністю «Полтава-Сад» Полтавського району в частині обліку малоцінних активів у складі оборотних і необоротних та результати аналітичного дослідження оборотних активів цього суб'єкта господарювання.

Наукова новизна одержаних результатів:

- запропоновано ряд змістовних трактувань-доповнень до Наказу про облікову політику щодо як оборотних так і необоротних малоцінних активів, що покращить рівень внутрішнього регламентного забезпечення їх обліку;

- на підставі систематизації наукових позицій провідних фахівців сформульовано пропозиції з удосконалення синтетичного обліку МШП та МНМА. Зокрема, до впровадження пропонуються субрахунки 221 «Малоцінні

швидкозношувані предмети» та 222 «Дорогоцінні швидкозношувані предмети», 223 «Знос швидкозношуваних предметів» для уникнення знецінення реальної вартості швидкозношуваних активів;

- запропоновано деталізацію субрахунка 112 «Малоцінні необоротні активи» до третього та четвертого рівня, що може бути зручним у системах автоматизованого обліку та підвищить аналітичну цінність облікових даних.

Публікації. За основними результатами дослідження, що відображають і зміст роботи і основні результати досліджень, підготовано дві наукові публікації тез на конференціях різних рівнів, що мають загальний обсяг 0,38 др.арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ МАЛОЦІННИХ АКТИВІВ, ПІДХОДИ ДО ЇХ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ОЦІНКИ

1.1. Економічний зміст малоцінних активів, їх класифікація та оцінка

У бізнес-діяльності кожного підприємства використовується значна група засобів праці порівняно невеликої вартості з коротким терміном служби. Ці активи можуть перебувати у кругообороті господарських засобів як протягом року так і протягом періоду більше року.

Такі засоби можуть класифікуватися як малоцінні активи і потребують чіткого видового розмежування. Для регулювання методології обліку малоцінних активів, що входять до складу необоротних активів, застосовується Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», а для активів у складі оборотних – П(С)БО 9 «Запаси». Зміст категоріального наповнення малоцінних активів відповідно до П(С)БО наведено в табл. 1.1 [3, 4].

Таблиця 1.1

Аспекти змісту категорії «малоцінні активи» у національних (положеннях) стандартах обліку

Пункт П(С)БО	Вид активу	Визначення згідно П(С)БО
П. 5 П(С)БО 7	Малоцінні необоротні матеріальні активи	Належать до основних засобів, очікуваний строк використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він більший за рік)
П. 6 П(С)БО 9	Малоцінні та швидкозношувані предмети	Актив, що використовується протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більший одного року

Облік малоцінних та швидкозношуваних предметів на другому нормативному рівні регламентується також Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку запасів № 2 від 10.01.2007 року [3, 4].

Відповідно до їхніх вимог, до складу запасів для потреб бухгалтерського обліку включають: сировину, основні й допоміжні матеріали, паливо, запасні

частини, напівфабрикати, тару й інші матеріали; незавершене виробництво; готову продукцію; товари; малоцінні та швидкозношувані предмети; поточні біологічні активи.

Таким чином, положення (стандарти) 9 та 7 встановлюють критерії часу для класифікації активів як малоцінних та швидкозношуваних предметів, а також визначають поєднання часових і вартісних критеріїв для віднесення їх до категорії малоцінних необоротних матеріальних активів відповідно до норм Податкового кодексу України [3, 4].

У випадку зміни підприємством вартісних критеріїв для предметів, що належать до малоцінних необоротних активів, зміна їхньої класифікації на основні засоби на дату коригування вартісних меж не проводиться. Бухгалтерське проведення операцій з малоцінними активами відображається на відповідних рахунках і субрахунках згідно з вимогами Інструкції № 291 «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» [3, 4].

Слід врахувати, що одиницею обліку основних засобів, у тому числі й малоцінних необоротних матеріальних активів, є конкретний об'єкт. Водночас для запасів, зокрема малоцінних та швидкозношуваних предметів, це їхнє найменування або однорідна група. Інформація про малоцінні необоротні активи в звітності розкривається аналогічно основним засобам, тоді як дані щодо малоцінних швидкозношуваних предметів – як запаси.

Найпоширенішими видами малоцінних та швидкозношуваних предметів є господарський інвентар (наприклад, відра, лопати), канцелярське приладдя (кейси, папки), інструменти для столярних, малярних та слюсарних робіт, постільні речі, кухонний посуд, спортивний інвентар, аптечки з медикаментами та інші предмети, які мають невелику вартість та використовуються у межах терміну, визначеного стандартом П(С)БО 9 «Запаси» [3, 4].

Згідно з П(С)БО 9 «Запаси», малоцінні та швидкозношувані предмети – це об'єкти, що застосовуються протягом року або нормального операційного циклу, якщо його тривалість перевищує один рік. Окрему категорію складають

малоцінні предмети, строк використання яких перевищує рік (наприклад, спеціальні інструменти чи пристрої).

Такі активи обліковуються як інші необоротні матеріальні активи на субрахунку 112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи». Їх облік регулюється нормами П(С)БО 7 «Основні засоби» [3, 4].

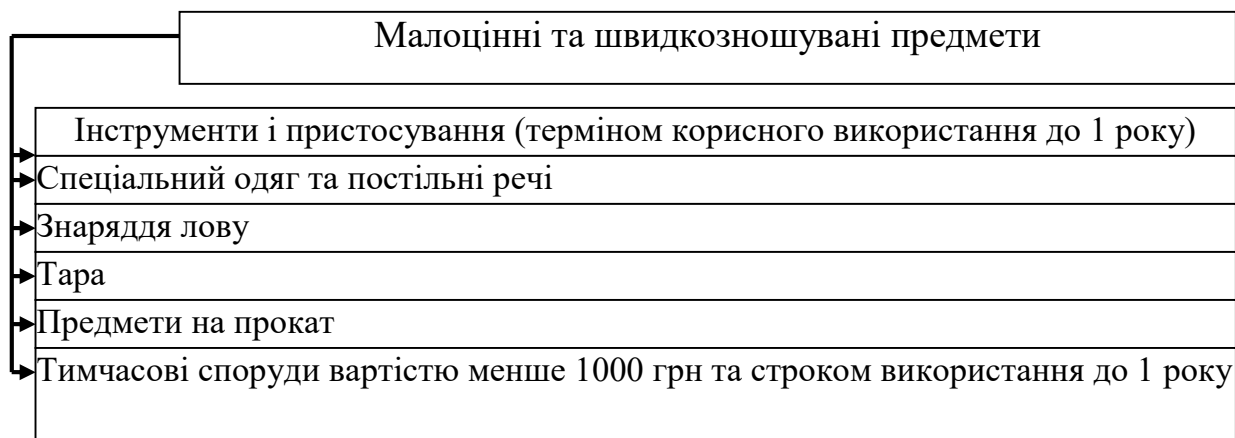

Рис. 1.1. Видова класифікація малоцінних та швидкозношуваних предметів

До малоцінних та швидкозношуваних предметів належать також спецодяг, спецвзуття й інші засоби індивідуального захисту, якщо строк їх корисного використання становить менше одного року від дати балансу (або менше одного операційного циклу).

Якщо нормативний строк використання таких предметів перевищує 12 місяців, їх відносять до малоцінних необоротних активів. Згідно з колишнім Положенням про організацію бухгалтерського обліку та звітності в Україні № 250 від 3 квітня 1993 року (чинним до липня 1999 року), зі складу основних засобів виділялися й включалися до категорії малоцінних та швидкозношуваних предметів об'єкти зі строком служби менше одного року незалежно від їхньої вартості, а також предмети певної вартості за одиницю (див. табл. 1.1).

Виділення таких предметів у спеціальну групу, окрему від основних засобів, попри подібний характер їхнього використання на підприємстві, було обумовлено двома основними причинами.

Насамперед, таке розділення очищає категорію основних засобів від дрібних предметів, які легко замінити менш значними, зазвичай із коротким

терміном експлуатації [3, 4]. У результаті з основних засобів вилучаються малоцінні та швидкозношувані предмети, залишаючи лише ті, що становлять виробничо-технічну основу підприємства. Крім того, це рішення дозволяє підприємству оновлювати малоцінні та швидкозношувані предмети за власні оборотні кошти, як це робиться з матеріалами.

Основні ж засоби можуть оновлюватися виключно через капітальні інвестиції, здійснювані за рахунок спеціального фінансування [3, 4].

До складу необоротних активів включено частину малоцінних предметів, які за своїми економічними характеристиками відшкодовують вартість протягом періоду, що перевищує один рік.

Однак, через їхню незначну вартість, облік цих предметів серед основних засобів є недоцільним. Граничну вартість таких об'єктів, які належать до необоротних активів і повинні обліковуватися на субрахунку 112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи», підприємство визначає наказом про облікову політику для основних засобів.

До категорії малоцінних необоротних матеріальних активів відносять, зокрема, спеціальні інструменти та пристрої, вартість яких погашається через нарахування амортизації. Підприємство самостійно встановлює норми амортизації, враховуючи очікуваний термін використання таких об'єктів. Облік малоцінних і швидкозношуваних предметів додатково регулюється Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку запасів № 2 від 10.01.2007 р [3, 4].

Згідно з цими рекомендаціями до бухгалтерського обліку запасів входять: - сировина, основні та допоміжні матеріали, паливо, запасні частини, напівфабрикати, тара та інші матеріали; - незавершене виробництво; - готова продукція; - товари; - малоцінні та швидкозношувані предмети; - поточні біологічні активи. На основі зазначеного запаси класифікуються за трьома основними ознаками (табл. 1.2).

На відміну від Положення № 250, яке враховує переважно часовий критерій, стандарти бухгалтерського обліку 9 та 7 визначають віднесення активів

до малоцінних і швидкозношуваних предметів виключно за часовими критеріями. Для малоцінних необоротних матеріальних активів застосовується поєднання часових та вартісних критеріїв.

Таблиця 1.2

Групування запасів у трактуванні Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»

№ п.п.	Ознаки групування	Вид запасів
1.	Призначені для реалізації в умовах звичайної діяльності	Готова продукція, товари
2.	Знаходяться в процесі виробництва з метою подальшої реалізації продукту виробництва	Незавершене виробництво, напівфабрикати, брак у виробництві
3.	Призначені для споживання при виробництві продукції, виконанні робіт, послуг, а також управління підприємством	Виробничі запаси, малоцінні та швидкозношувані предмети

У випадку зміни підприємством вартісних ознак предметів, які входять до складу малоцінних необоротних активів, перегрупування об'єктів основних засобів на дату зміни цих ознак не проводиться.

Наприклад, якщо підприємство встановлює вартісну ознаку основних засобів на рівні 20000 грн, це означає, що основні засоби, придбані раніше, якщо їхня вартість менша за зазначену суму, відносять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів [3, 4].

Особливий вид малоцінних активів становлять спеціальний одяг та інвентар. Термін їх експлуатації визначається керівництвом підприємства на основі професійного досвіду та очікуваних умов використання активу. При цьому також враховуються вимоги нормативних документів з охорони праці щодо допустимого строку використання захисного спеціального одягу та засобів індивідуального захисту. Якщо встановлений термін експлуатації спецодягу та інвентарю перевищує один операційний цикл або 12 місяців з дати балансу, такі активи визнаються необоротними матеріальними активами. Вони підпадають під дію П(С)БО 7 «Основні засоби» [3, 4], і облік спецодягу здійснюється на

субрахунку 112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи», а інвентарна тара на субрахунку 115 «Інвентарна тара».

Інші види інвентарю можуть включатися до основних засобів або до інших малоцінних необоротних активів. Ці особливості (критерії визнання й розмежування) встановлюються й фіксуються в обліковій політиці підприємства.

1.2. Стан дослідженості наукової проблематики обліку малоцінних активів та напрями її вирішення

Попри численні дослідження українських науковців щодо зарубіжного обліку та контролю, питання малоцінних і швидкозношуваних активів здебільшого стосуються декількох пострадянських країн і розглядаються в контексті основних засобів або запасів.

Спостерігається також спрощене уявлення про особливості визнання та списання з балансу, характерне для різних країн. Це створює необхідність звернення до нормативно-правових документів, стандартів обліку і звітності, а також спеціалізованої літератури зарубіжних країн.

Порядок визнання допоміжних предметів, тобто їх розмежування з основними засобами і предметами праці, у різних країнах суттєво відрізняється через варіативність рівня державного регулювання обліку.

Аналіз закордонної літератури та відповідних нормативних актів дозволяє узагальнити кілька підходів [3, 4]: групування однорідних об'єктів у складі оборотних та необоротних активів (США, Україна), систематизація схожих предметів у складі оборотних активів (Білорусь, Молдова), відображення малоцінних активів через спеціальні статті витрат (Велика Британія). Розмежування допоміжних предметів на оборотні та необоротні є характерним для країн, які слідують американським стандартам GAAP.

Віднесення активів до поточних або довгострокових залежить від планів керівництва підприємства щодо термінів їх використання. Такий підхід

закріплений у міжнародному стандарті IAS 16 «Основні засоби», а також українськими П(С)БО 9 «Запаси» і П(С)БО 7 «Основні засоби» [3, 4]. Хоча розподіл активів за терміном використання узгоджується з логікою їх групування у балансі, він, на нашу думку, недостатньо враховує принцип суттєвості.

Визнання допоміжних засобів як частини оборотних активів характерне для країн, що входили до складу колишнього Радянського Союзу. Розмежування здійснюється за критеріями вартості або терміну використання, причому останній не повинен перевищувати одного року чи операційного циклу, якщо він триваліший за рік [3, 4].

Вартість таких активів визначається законодавчими актами на рівні, прийнятному для кожної країни. Варто зазначити, що ці значення є максимальними межами і мають рекомендаційний характер. Це дозволяє керівництву підприємства самостійно (з урахуванням законодавчих обмежень) вирішувати, які засоби праці вважати основними, а які – малоцінними. Встановлення вартісної межі для виокремлення допоміжних засобів праці також притаманне практиці бухгалтерського обліку у Великій Британії.

У цьому питанні зазвичай орієнтуються на принцип істотності. Водночас, допоміжні засоби можуть бути частиною необоротних активів, якщо їх вартість перевищує встановлений ліміт, а термін служби перевищує один рік [3, 4].

Цей підхід видається найбільш оптимальним, оскільки сприяє зниженню витрат на встановлення терміну придатності предметів незначної вартості. У той же час, активи, вартість яких перевищує визначену межу, потрібно розподіляти між основними засобами та запасами для забезпечення об'єктивного представлення даних перед користувачами [3, 4].

В Україні наразі не існує чітко встановленого цінового критерію, що виділяє допоміжні активи у фінансовому обліку. Проте на практиці часто орієнтуються на норми податкового законодавства, згідно з якими активи вартістю до 20 тисяч гривень (за нормами Податкового кодексу України) класифікуються як малоцінні та списуються в витрати під час введення в

експлуатацію. Порівнюючи цей підхід із міжнародною практикою, можна відзначити значні обмеження у можливостях спрощеного обліку таких активів. Наступним етапом дослідження особливостей закордонного обліку малоцінних і швидкозношуваних активів є аналіз різних підходів до визначення їхньої вартості як витрат і процедури списання з балансу [3, 4].

У цьому питанні розглядаються такі методичні варіанти: одномоментне списання вартості активу на витрати, нарахування амортизації, інвентаризація або поєднання перших двох підходів. У зарубіжних країнах допускається повне списання вартості допоміжних предметів для різних категорій об'єктів [3, 4]. Наприклад, у Білорусі предмети вартістю до двох базових величин можуть бути одразу списані на витрати, за умови ведення кількісного обліку відповідальними особами. За місцевими обліковими нормами передбачено спрощений підхід до списання активів із невизначеним строком служби [3, 4].

У США повна вартість допоміжних засобів, які обліковуються як поточні активи, списується на витрати лише тоді, коли вони повністю зношені та більше не придатні до використання [3, 4]. Для обліку цих витрат застосовуються спеціалізовані аналітичні рахунки. В Україні також існують методи списання допоміжних предметів: вони можуть бути віднесені до витрат як запаси або повністю списані шляхом нарахування зносу на малоцінні предмети, які входять до складу необоротних активів.

Цей підхід можна вдосконалити, об'єднавши досвід Англії та Білорусі. Зокрема, слід встановити на підприємстві цінову межу, за якою активи списуватимуть на аналітичні статті витрат при передачі їх у користування. При цьому об'єкти, вартість яких перевищує визначений рівень, потрібно класифікувати за термінами використання на оборотні та необоротні [3, 4].

Також варто переглянути строки, коли такі активи будуть списуватись на витрати та з балансу, якщо їх вартість перевищує фіксований критерій. Найбільш оптимальним у цьому контексті вважається американський підхід, де подібні операції виконуються після фізичного зносу активів. Це дозволяє вартості таких об'єктів впливати на валюту балансу, відображаючи реальний стан майна

підприємства.

Такий підхід особливо корисний для компаній, у яких допоміжні матеріали складають значну частку, як-от у будівельній галузі, а також у ресторанному та готельному бізнесі. Вітчизняний науковець і практик обліку З.М.В. Задорожний у своїх дослідженнях, присвячених малоцінним активам, пропонує класифікувати швидкозношувані предмети на три основні групи: дорогі, дешеві та малоцінні [3, 4].

Прихильником такого облікового дроблення по мірі вартості щодо малоцінних необоротних матеріальних активів є Л.Г. Семененко. Він пропонує групи МНМА: дорогі, дешеві та малоцінні [10, с. 59]. Автор вбачає у такій сепарації спосіб зближення бухгалтерського обліку з податковими розрахунками.

Шваб В.М. щодо МНМН вважає, що «для посилення рівня внутрішнього контролю операцій з малоцінними необоротними активами та їх підвищення їх схоронності доцільно ввести окремий субрахунок для таких активів, що перебувають у експлуатації. До субрахунку 112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи» доцільно відкрити окремий субрахунок чотиризначної деталізації 1121 «Малоцінні необоротні матеріальні активи в експлуатації» [6].

Інша група науковців, погоджуючись з розподілом на дешеві. Дорогі малоцінні активи опрацьовує уже конкретний розмір такого сумового критерію. Так, [] відправною точкою пропонується узяти 20000 грн критерій Податкового кодексу і відповідно, визнати малоцінними активи до 25% цієї вартості; дешевими – діапазон 25-75% критерію, а ті, що з вартістю понад 75% - віднести до дорогих. Деталізація такої, на нашу думку, слушної пропозиції може бути втілена у вигляді схеми (рис. 1.2).

Наступне питання стосовно малоцінних активів, що широко обговорюється у науковій літературі – це їх амортизація і знос.

Амортизації, як правило, підлягають активи, що мають тривалий термін служби. У більшості країн пострадянського простору це спеціальний одяг із терміном корисного використання понад рік, а також усе спеціальне обладнання,

не враховуючи зазначених видів.

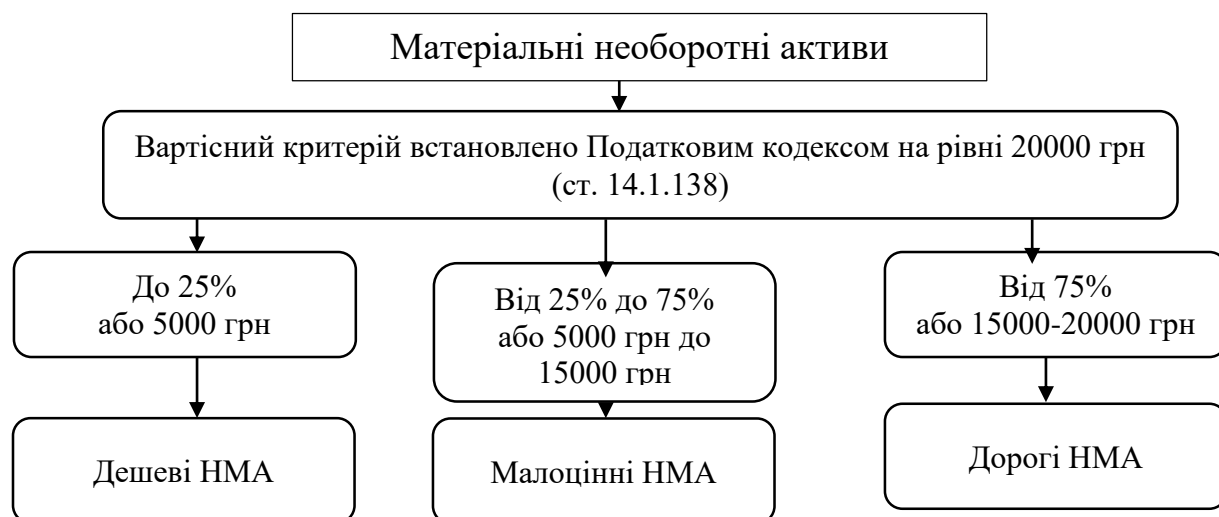

Рис. 1.2. Підхід до сепарації на групи необоротних активів за вартісним критерієм малоцінності

Для списання вартості спецодягу зазвичай застосовують прямолінійний метод нарахування амортизації. Водночас для спеціального обладнання можливий також метод списання вартості пропорційно до обсягу продукції, робіт або послуг .

Одним із найпоширеніших способів нарахування амортизації у США, який використовують понад 60% підприємств, є метод групового обліку. Він передбачає об'єднання однорідних активів зі схожими термінами служби в групу [7, 3, 8].

Для такої групи відкривається рахунок «Нарахування зносу», що акумулює амортизацію за всією сукупною вартістю об'єктів, які належать до цієї групи. У Великобританії та Китаї широко практикується методика списання витрат на допоміжні предмети з урахуванням інвентаризації залишків активів. У Великобританії це здійснюється за методом переоцінки, який має назву revaluation method. Американські стандарти GAAP пропонують використання змішаного методу списання довгострокових активів в окремих видах діяльності [7, 3, 8].

Цей метод передбачає об'єднання активів у групи, що дозволяє фіксувати всі витрати на їх придбання. Замість відкриття окремого рахунку зносу для

кожного предмета створюється єдиний рахунок для всієї групи. Сума амортизації визначається за вартістю списаних активів. Використання цього методу означає, що при нарахуванні зносу для групи активів вартість списаних ресурсів розраховується на основі витрат на їх початкове придбання. Метод схожий на списання товарно-матеріальних запасів за принципом FIFO [7, 3, 8].

Національні стандарти та інструкції з їх впровадження рекомендують аналогічний підхід до списання вартості малоцінних необоротних матеріальних активів, які амортизуються за спрощеною схемою (100 % списання вартості на витрати).

Однак цей підхід працює за принципом середньозваженого методу, коли вартість активу, що вибуває, визначається шляхом ділення загальної вартості відповідної підгрупи на кількість об'єктів у ній.

Втім, з огляду на сучасний рівень автоматизації обліку, така методика рідко використовується на практиці. Однією з найбільш актуальних проблем у сфері управління малоцінними та швидкозношуваними активами є відсутність ефективних методик контролю за процесами їх придбання та використання.

У сучасній американській і британській літературі як один із механізмів внутрішнього контролю витрат на закупівлю предметів, що потребують частого поновлення, пропонується застосування фонду підзвітних сум (petty cash fund) [7, 3, 8]. Цей підхід передбачає виділення невеликого розміру грошових коштів на обмежений період часу, закріплених за відповідальною особою.

Такий метод забезпечує два ключові переваги. З одного боку, він дає змогу планувати витрати відповідно до реальних потреб і оперативно їх коригувати.

З іншого боку, він сприяє посиленню контролю та зменшенню ризиків зловживань, оскільки відповідальна особа усвідомлює, що має у своєму розпорядженні строго обмежені ресурси.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ МАЛОЦІННИХ АКТИВІВ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

У роботі досліджувалося підприємство агробізнесу – товариство з обмеженою відповідальністю «Полтава-Сад», яке локалізується у Полтавському районі у селі Розсошенці.

Основною статутною діяльністю підприємства є рослинництво, статутний капітал товариства протягом років періоду є незмінним на рівні 14000 грн.

З 2011 року у товариства сталися серйозні змістовні зміни у діяльності, основним напрямком обрано овочівництво, а саме тепер суб'єкт агробізнесу спеціалізується на овочевій продукції і забезпечує повний цикл: від посадки і вирощування овочевих культур до упаковки на механізованій лінії готової овочевої продукції.

У 2013 році компанія також отримала новий унікальний імпульс у розвитку – сертифікат міжнародного стандарту овочів IFS FoodVersion 6. Міжнародна сертифікація поновлюється і іншими типами документів і триває й понині, що показує не лише високу якість овочевої продукції ТОВ «Полтава-Сад», а й безпечність її споживання та екологічність у харчуванні.

Нині компанія має ряд успішних маркетингових марок і стратегій – «Моркішка», «Fruit Riot», «Хоп і готово», «Мандри», «Baby Lou» - сюди входять продукти бебі-морква мита, бебі-картопля мита, здорові снеки, гарбузове насіння, фруктові і овочеві натуральні чіпси.

Землі господарства знаходяться у Полтавському районі, форма організації облікового апарату вибрана – бухгалтерська служба на чолі з головним бухгалтером. Форма ведення обліку – автоматизована на базі програмного продукту «BAS-Агро».

Основним завданням організації обліку на підприємствах є створення

системи отримання інформації, яка забезпечить ефективне управління бізнесом з орієнтацією на максимізацію доходів.

Враховуючи це, облікова політика повинна відображати механізм формування інформації, на основі якої визначаються показники фінансової звітності.

Опора на положення нормативно-правових документів дає змогу вести бухгалтерський облік і складати фінансову звітність за уніфікованими принципами та стандартною формою.

Це гарантує можливість порівняння облікових даних у масштабах макроекономіки. Власник або керівництво підприємства несуть безпосередню відповідальність за правильну організацію облікового процесу.

У межах розподілення обов'язків керівник має забезпечити необхідні умови для ведення бухгалтерського обліку та належного контролю роботи облікового апарату. Головний бухгалтер займається організацією дотримання встановлених методологічних принципів обліку, підготовкою і поданням фінансової звітності; забезпечує контроль за повнотою та достовірністю відображення всіх операцій у системі обліку; керує документообігом; розподіляє завдання між працівниками бухгалтерії та контролює виконання таких завдань. Крім того, головний бухгалтер розробляє проекти пунктів наказу щодо облікової політики підприємства [].

До організаційних процедур, крім облікової політики, належать також вибір форми обліку і затвердження правил документообігу. Облікова політика підлягає змінам у таких випадках: - зміна статутних вимог; - коригування вимог органу, який затверджує стандарти П(С)БО; - виникнення умов, які сприяють більш достовірному відображенню операцій або подій у фінансовій звітності. Приклад наказу щодо облікової політики підприємства ТОВ «Полтава-Сад» наведений у відповідному додатку Б.

Для формування раціональної облікової системи в наказі слід визначити відповідальність за організацію бухгалтерського обліку, форму його ведення, перелік назв робочого плану рахунків, технологію обробки даних, графік

проведення інвентаризацій із зазначенням складу постійної інвентаризаційної комісії, а також графік документообігу [].

Підприємство може самостійно обирати положення сприятливої для себе облікової політики для впливу на рівень витрат і фінансові результати. Облікову політику підприємства можна розглянути у двох аспектах, що ілюструються схематично (додаток В).

Неоднозначність трактувань і визнання критеріїв малоцінності зумовлює посилену увагу до малоцінних активів як до об'єктів облікової політики [4].

Малоцінні активи є одночасними представниками двох видових груп активів – необоротних та оборотних активів. Дослідження масивів звітності підприємств аграрного сектора економіки України свідчить, що домінуючу частку за вартістю займають саме малоцінні активи у складі оборотних, тобто МШП.

Вважаємо раціональним підхід, при якому Наказ про облікову політику підприємства має включати наступні формулювання щодо обліку малоцінних активів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Основні положення з обліку малоцінних активів, які слід ілюструвати у Наказі про облікову політику

Малоцінні необоротні матеріальні активи	Малоцінні та швидкозношувані предмети
1	2
Порядок оцінки малоцінних необоротних матеріальних активів	Основні критерії визначення малоцінних та швидкозношуваних предметів
Первинні документи з обліку малоцінних необоротних матеріальних активів	Одиниці бухгалтерського обліку, їх найменування або однорідна група
Метод та порядок нарахування амортизації	Порядок списання малоцінних та швидкозношуваних предметів, що стали непридатними для їх подальшої експлуатації
Список осіб, які мають право підписувати документи і які саме	Список осіб, які мають право підписувати документи і які саме

Продовж. табл. 2.1

1	2
Порядок встановлення та фіксації конкретного корисної експлуатації малоцінних необоротних матеріальних активів	Порядок списання малоцінних та швидкозношуваних предметів при їх передачі в експлуатацію
Порядок контролю за матеріально-відповідальними особами	Порядок контролю за матеріально-відповідальними особами
	Перелік витрат, що не включаються до первісної вартості малоцінних та швидкозношуваних предметів
	Порядок визначення первісної вартості малоцінних та швидкозношуваних предметів: придбаних за плату; виготовлених власними силами.

Отже, малоцінні активи займають істотну питому вагу у складі балансових статей сучасних підприємств. Через неоднозначність нормативного регулювання та критеріїв визнання бухгалтери суб'єктів агробізнесу мають додатково працювати над організацією і методикою закріплення положень про них у Наказі про облікову політику.

2.2. Облік малоцінних активів у складі оборотних та необоротних і відображення їх у звітності

Першим етапом облікового процесу щодо малоцінних активів у ТОВ «Полтава-Сад» є їх документальне оформлення.

Варто зазначити, що процес документування операцій з обліку інших необоротних малоцінних активів та з обліку малоцінних і швидкозношуваних предметів помітно різниться. Тому їх характеристику розглядатимемо окремо, а не порівнюючи.

Для обліку інших малоцінних необоротних активів застосовуються ті самі документи, що й для обліку основних засобів. Усі первинні документи, які супроводжують операції з руху цих активів, складаються та підписуються

членами спеціальної комісії, створеної відповідно до розпорядження чи наказу керівника ТОВ «Полтава-Сад». До складу комісії повинно входити щонайменше троє осіб. До них належать: ключові посадові особи підприємства, зокрема головний бухгалтер, головний інженер, головний механік та головний енергетик; - представники відповідних підрозділів, де знаходяться або куди передаються об'єкти основних засобів: керівник підрозділу (його заступник, начальник або майстер зміни/ділянки), механік, технолог, а також бухгалтер.

Після доставки придбаних малоцінних активів у ТОВ «Полтава-Сад», бухгалтеру першочергово необхідно ретельно ознайомитися із супровідною документацією на цю покупку та відобразити її як актив у бухгалтерському балансі підприємства.

Приймальна комісія, створена відповідно до розпорядження або наказу керівника підприємства, фіксує отримання майна за допомогою оформлення акта приймання-передачі. Даний документ складається з деталізацією, що включає інвентарні номери. Вибуття об'єктів малоцінних необоротних активів у ТОВ «Полтава-Сад» здійснюється через такі процедури, як безкоштовна передача, продаж, обмін чи ліквідація.

У разі списання таких активів через їх ліквідацію обов'язковим є складання акта на списання основних засобів. Рішення про списання ухвалює спеціально створена керівником підприємства комісія, яка також відповідає за документальне оформлення відповідного акта. Завершений акт передається до бухгалтерії для подальшого відображення операції у звітності.

Малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП) у ТОВ «Полтава-Сад» за своєю економічною суттю займають проміжну позицію між основними засобами та матеріалами.

Це зумовлює певну специфіку їх обліку та документального супроводу операцій, пов'язаних із внутрішнім переміщенням таких об'єктів. Придбання МШП відображають на підставі стандартних рахунків-фактур постачальників, а також інших супровідних і платіжних документів.

Для оприбуткування МШП власного виробництва у ТОВ «Полтава-Сад»

формують внутрішньогосподарські накладні, акти та наряди в рамках використання програмного забезпечення BAS-Агро для автоматизації облікових процесів.

З метою забезпечення належної збереженості МШП до моменту передачі їх в експлуатацію проводиться маркування із зазначенням назви компанії ТОВ «Полтава-Сад». Маркування виконується за допомогою фарби, клеймування, закріплення жетонів чи іншими відповідними методами.

Зберігання спецодягу, спецвзуття та засобів індивідуального захисту в ТОВ «Полтава-Сад» організовано у спеціально обладнаних приміщеннях. У виняткових випадках ці засоби можуть залишатися у працівників у неробочий час. Обов'язки щодо догляду за спецодягом, спецвзуттям та засобами індивідуального захисту (зокрема, хімчистка, прання, знесилювання, дегазація, дезактивація, знешкодження та ремонт) покладаються на власника підприємства і здійснюються за його кошти у встановлені строки з урахуванням виробничих умов.

Видача малоцінних та швидкозношуваних предметів зі складу для господарських потреб проводиться на підставі накладних внутрішньогосподарського призначення та лімітно-забірних карток. Для обліку таких предметів, переданих працівникам для тривалого використання, використовується

Картка обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів (додаток Г). Дана форма заповнюється на кожного працівника, який отримує ці предмети зі складу, з відповідною підписом отримувача.

У картці зазначаються дані про повернення предмета з підписом комірника або інформація про його списання з посиланням на відповідний документ (акт). Також вносяться відомості про строк служби предмета та номер паспорта працівника. Форма призначена як для обліку предметів, виданих індивідуальним працівникам, так і для бригадирів чи завідувачів виробничими підрозділами.

Для обліку інструментів, які передаються на ремонт або заточування, використовується форма «Замовлення на ремонт або заточування інструментів

(пристроїв)». Вона заповнюється у двох примірниках і містить необхідні реквізити виконавця робіт із заточування або ремонту

У разі виникнення поломки або втрати малоцінних та швидкозношуваних предметів з вини працівника в ТОВ «Полтава-Сад» складається Акт вибуття таких предметів у двох примірниках. Один екземпляр зберігається для облікових цілей, а інший передається до бухгалтерії підприємства для стягнення вартості збитків із відповідальної особи.

Документ ведеться індивідуально для кожного працівника із зазначенням нормативів використання та рівня забезпеченості. У випадку отримання або повернення спецодягу працівниками, відповідні записи засвідчуються їх підписами, а також підписом комірника як матеріально-відповідальної особи. Якщо відбувається втрата предметів, у особовій картці працівника в розділі «Повернено» робиться позначка з посиланням на відповідний Акт вибуття.

Для чергового спецодягу, спецвзуття й запобіжних засобів, які надаються персоналу лише на час виконання спеціалізованих робіт, ведуться окремі облікові картки з позначкою «Чергова».

Списання морально застарілих, зношених або непридатних для подальшого використання інструментів, спецодягу, спецвзуття, запобіжних засобів і інших малоцінних та швидкозношуваних предметів здійснюється згідно з актом на списання. Цей документ оформлюється та затверджується спеціальною комісією підприємства, а наприкінці підписується керівником. На складах ТОВ «Полтава-Сад» комірники, відповідальні за матеріальні цінності, ведуть кількісний облік таких предметів у книгах складського обліку або картках. Всі дані також дублюються в довіднику «Номенклатура» автоматизованої облікової системи BAS. Для кожного виду цінностей використовується окремий лист книги або картка.

Первинні документи у своїй паперовій формі зі складу ТОВ «Полтава-Сад» здаються до його бухгалтерії разом зі звітом про рух товарно-матеріальних цінностей (табл. 2.2).

Типові паперові форми документування малоцінних швидкозношуваних предметів у ТОВ «Полтава-Сад»

Назва та форма документа	Застосовані для:
Відомість на поповнення (вилучення) постійного запасу інструментів (пристрої) (ф. МШ – 1)	розгляду питань обліку змін запасу інструментів (пристосувань) у цехових інструментальних коморах на підприємствах, що впроваджують систему обліку цих засобів в експлуатації відповідно до методу встановлення постійного запасу (норми) обмінного (оборотного) фонду, має важливе значення для оптимізації виробничих процесів. Згідно з отриманими даними, коригування здійснюється шляхом внесення відповідних змін до карток складського обліку матеріалів, які функціонують у рамках інструментально-роздавальної комори підприємства.
Картка обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів (ф. МШ -2)	обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів (МШП), переданих бригадам, цехам або окремим працівникам підприємства для особистого використання. Після повернення їх на склад після експлуатації ці предмети списуються та оформлюються відповідним актом.
Замовлення на ремонт або заточування інструментів (пристосувань) (ф. МШ – 3)	оформлення процесу заточування та ремонту інструментів (пристроїв), що здійснюється на підприємствах із централізованою організацією таких послуг, потребує відповідного документального супроводу. Після завершення робіт з відновлення або загострення малоцінних і швидкозношуваних предметів (МШП), комірник виконує оцінку стану інструменту та здійснює реєстрацію його повернення. Цей процес фіксується у встановленому порядку через складання одного екземпляра відповідного документа.
Акт вибуття малоцінних та швидкозношуваних предметів (ф. МШ – 4)	оформлення факту поломки, псування або втрати МШП
Акт на списання інструментів (пристосувань) і обмін їх на придбанні (ф. МШ – 5)	оформлення списання інструментів (пристроїв), що стали не придатними для експлуатації на підприємствах, які обліковують їх за методи обмінного (оборотного) фонду
Особова картка обліку спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв (ф. МШ – 6)	обліку спеціального одягу, взуття та засобів захисту, які було видано працівникам підприємства для особистого користування відповідно до встановлених норм
Відомість обліку видачі (повернення) спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв (ф. МШ – 7)	обліку передачі спецодягу, спецвзуття та засобів захисту від працівника підприємства для їх прання, дезінфекції, ремонту, сезонного зберігання та подальшої видачі для повторного використання
Акт списання малоцінних та швидкозношуваних предметів (ф. МШ – 8)	оформлення процедури списання інструментів, спецодягу, спецвзуття та захисних засобів, які морально застаріли, зносилися або стали непридатними для подальшого використання після закінчення терміну їх експлуатації, а також інших малоцінних та швидкозношуваних предметів.

Загалом, первинний облік малоцінних активів у ТОВ «Полтава-Сад» здійснюється з дотриманням чинних вимог. Усі необхідні первинні документи

оформлюються належним чином і своєчасно передаються до бухгалтерії. Контроль за цим процесом покладено на головного бухгалтера.

Хоча чіткий вартісний критерій для поділу засобів праці на малоцінні, швидкозношувані й основні активи офіційно не встановлено, підприємства, включаючи ТОВ «Полтава-Сад», змушені використовувати власні критерії. Це необхідно для належного розмежування інших необоротних активів.

З метою вдосконалення обліку малоцінних активів доцільно також враховувати аспекти управлінського обліку. Ведення управлінського обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів, а також інших необоротних активів здійснюється завдяки системі затвердженої документації.

Зокрема, у виробничих цехах компанії створено постійний обмінний фонд інструментів, що зберігається в кладових.

Облік таких інструментів ведеться через використання відомості на поповнення або вилучення постійного запасу (форма № МШ-1). Окрім цього, важливо контролювати здачу непридатних інструментів і приладь до визначених керівництвом місць зберігання з подальшою утилізацією.

Це дозволяє повторно використовувати окремі компоненти для ремонтів, а дорогоцінні метали, які часто містяться в інструментах й обладнанні, мають бути строго враховані. У практиці ТОВ «Полтава-Сад» нерідко трапляється, що малоцінні активи не продовжуваного використання залишаються безпосередньо у виробничих підрозділах, навіть якщо їхня вартість уже зарахована до витрат виробництва.

Для підвищення ефективності обліку, особливо в системі управлінського обліку, важливо враховувати не лише залишки малоцінних і швидкозношуваних предметів, а також інших необоротних малоцінних активів, що відображаються у картках складського обліку.

Слід звертати увагу на фактичну кількість активів, вже переданих в експлуатацію, термін дії яких ще не завершений. У ТОВ «Полтава-Сад» аналітичний облік інших малоцінних необоротних активів ведеться за кожним об'єктом окремо. Проте цей облік можна також здійснювати за групами, якщо

амортизація таких активів проводиться методом списання 100% вартості при передачі в експлуатацію.

У разі ліквідації активів, їхню вартість визначають за методом середньозваженої оцінки у межах відповідної класифікаційної підгрупи малоцінних необоротних матеріальних активів.

Синтетичний облік малоцінних активів у ТОВ «Полтава-Сад» здійснюється відповідно до норм Інструкції щодо застосування плану рахунків бухгалтерського обліку. Для обліку і узагальнення інформації про наявність і рух інших необоротних матеріальних активів, які не входять до складу основних засобів, використовують рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи», а також субрахунок 112 «Інші необоротні малоцінні активи».

За дебетом рахунку 112 відображається надходження інших необоротних малоцінних активів у ТОВ «Полтава-Сад» з врахуванням їх первісної вартості, а також витрати на покращення цих об'єктів (реконструкція, модернізація тощо), які призводять до збільшення майбутніх економічних вигод від використання цих активів.

Первісна вартість таких надходжень формується відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби». Наприклад, при придбанні таких активів у ТОВ «Полтава-Сад» до їхньої первісної вартості не включаються витрати на сплату відсотків за кредит, який був залучений для придбання або створення активів частково чи повністю з використанням позикових коштів. Також не враховуються адміністративні витрати та інші витрати, які не мають прямого відношення до придбання чи доведення активів до готовності для використання.

Розглянемо основні бухгалтерські проведення, які складаються при надходженні інших необоротних малоцінних активів на ТОВ «Полтава-Сад» (табл. 2.3).

За кредитом рахунку 112 у ТОВ «Полтава-Сад» відображають вибуття інших необоротних малоцінних активів внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критерію визнання активом, у разі часткової ліквідації

об'єкта, а також суму їх уцінки і зменшення корисності.

Таблиця 2.3

Облікове оформлення операцій з надходження необоротних малоцінних активів на ТОВ «Полтава-Сад»

№ п.п.	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дебет	Кредит	
1.	Одержано малоцінні необоротні матеріальні активи у вигляді предметів меблів	153	631	8600
	Нарахований податковий кредит за придбанням меблів	641	631	1720
	Оприбутковано малоцінні необоротні матеріальні активи, що придбано в постачальника	112	153	8600
	Сплачено за малоцінні необоротні матеріальні активи	631	311	10320
2.	Придбано малоцінні необоротні матеріальні активи (предмети меблів) підзвітною особою	153	372	3500
	Нарахований податковий кредит по придбанню меблів підзвітною особою	641	372	700
	Оприбутковано малоцінні необоротні матеріальні активи (предмети меблів), що придбано через підзвітну особу	112	153	3500
3.	Одержані малоцінні необоротні матеріальні активи (комплект дрелів) як внесок до статутного капіталу	112	46	5700
4.	Одержано малоцінні необоротні матеріальні активи (каструлі алюмінієві) безоплатно	112	424	5000

Основні бухгалтерські проведення, які складаються при вибутті інших необоротних малоцінних активів у ТОВ «Полтава-Сад» розглянемо на прикладі табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Облікове оформлення операцій з вибуття інших необоротних малоцінних активів у ТОВ «Полтава-Сад»

№ п.п.	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дебет	Кредит	
1	2	3	4	5
Реалізація малоцінних необоротних матеріальних активів				
1.	Відображено дохід від реалізації	361	746	18000

Продовж. табл. 2.4

1	2	3	4	5
	Відображені податкові зобов'язання	746	641	3000
	Списано знос малоцінних необоротних активів	132	112	15500
	Списано залишкову вартість малоцінних необоротних активів	976	112	500
	Понесені витрати на реалізацію малоцінних необоротних активів	976	301	150
Ліквідація малоцінних необоротних матеріальних активів				
	Списано знос малоцінних необоротних матеріальних активів, що ліквідується	132	112	10000
2.	Понесені додаткові витрати, пов'язані з ліквідацією малоцінних необоротних матеріальних активів	977	661, 65	250

Особливістю бухгалтерського обліку малоцінних необоротних матеріальних активів у ТОВ «Полтава-Сад» є те, що амортизація (знос) таких активів нараховується та відображається в обліку безпосередньо під час передачі їх в експлуатацію. Нарахування зносу для цих активів може здійснюватися як за прямолінійним, так і за виробничим методом.

Окрім того, пункт 27 ПСБО 7 «Основні засоби» дозволяє застосувати спрощений підхід для нарахування амортизації. Цей підхід передбачає такі варіанти: 50 % вартості враховується у першому місяці використання об'єкта, а решта 50 % — у місяці вибуття активу (тобто списання його з балансу); або ж 100 % амортизованої вартості враховується вже в першому місяці експлуатації.

Рис. 2.1. Методи нарахування амортизації інших необоротних матеріальних активів, передбачені національними обліковими стандартами

У ТОВ «Полтава-Сад» згідно Наказу про облікову політику використовують 100 % метод нарахування амортизації.

Передавання в експлуатацію, нарахування амортизації малоцінних необоротних матеріальних активів і списання їх з балансу за непридатністю відображають в обліку кореспонденцією рахунків (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Господарські операції по нарахуванню амортизації інших необоротних малоцінних активів (100 %) у ТОВ «Полтава-Сад»

№ п.п.	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дебет	Кредит	
1.	Нарахування амортизації малоцінних необоротних матеріальних активів, переданих в експлуатацію в розмірі 100 % первісної їх вартості	23, 91	132	12000
2.	Списання з балансу малоцінних необоротних матеріальних активів за рахунок нарахованого їх 100 % зносу за обліковою первісною вартості	132	112	12000
3.	Відображено суму витрат, пов'язаних з ліквідацією малоцінних необоротних матеріальних активів	977	30	420
4.	Оприбуткування цінних відходів за вартістю можливого їх використання	20	746	380

Дещо іншим та складнішим є відображення в бухгалтерському обліку ТОВ «Полтава-Сад» операцій з малоцінними необоротними матеріальними активами, при здаванні яких в експлуатацію знос нараховується в розмірі 50 % їх первісної вартості.

Їх списують з балансу після ТОВ «Полтава-Сад» лиш після моменту донарахування зносу предметів до 100 %.

У ТОВ «Полтава-Сад» облік малоцінних та швидкозношуваних предметів на складах здійснюється за кількістю відповідно до їхніх номенклатурних номерів, аналогічно до інших груп оборотних активів. Дані предмети відображаються на рахунку 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети».

По дебету цього рахунку відображається первісна вартість придбаних або

виготовлених малоцінних предметів, а по кредиту — їх облікова вартість при передачі в експлуатацію чи списанні.

При цьому списання здійснюється на рахунок витрат, а також враховується списання нестач і втрат через псування. Малоцінні та швидкозношувані предмети, передані зі складу в експлуатацію, виключаються зі складу активів підприємства.

Однак для підвищення ефективності використання таких активів доцільно було б організувати оперативний облік за місцями експлуатації із закріпленням відповідальності за ними на конкретних осіб протягом усього строку їх фактичного використання.

Такий підхід дозволить зменшити ризики нераціонального використання ресурсів підприємства, а також сприятиме оптимізації забезпечення основних операційних процесів малоцінними активами.

Потрібно звернути увагу на те, що на малоцінні та швидкозношувані предмети, які передаються в експлуатацію у ТОВ «Полтава-Сад», знос не нараховується (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Облікове оформлення передачі малоцінних та швидкозношуваних предметів в експлуатацію ТОВ «Полтава-Сад»

№ п. п.	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дебет	Кредит	
1. Відпущено зі складу в експлуатацію малоцінні та швидкозношувані предмети призначені для використання				
1.1.	у капітальному будівництві, яке ведеться для власних потреб	151	22	3000
1.2.	При виготовленні основних засобів	152	22	1000
1.3.	у виробництві продукції	23	22	1600
1.4.	у процесі виробництва (загальновиробничі витрати)	91	22	7000
1.5.	адміністративно-управлінським персоналом	92	22	1200
1.6.	з метою збуту продукції	93	22	500
1.7.	обслуговуючими господарствами	949	22	4000
1.8.	при ліквідації наслідків стихійного лиха	991	22	5000
2.	Оприбутковано ганчір'я, металобрухт після завершення нормативного терміну експлуатації малоцінних та швидкозношуваних предметів	209	719	530

Інші операції, пов'язані з вибуттям малоцінних і швидкозношуваних предметів у ТОВ «Полтава-Сад», відображаються відповідними господарськими проведеннями (табл. 2.7). Первинні документи щодо операцій з такими предметами наприкінці місяця разом зі звітом про рух товарно-матеріальних цінностей передають до бухгалтерії. На основі цього звіту формують реєстри обліку по рахунку 22, які відразу формують дані Головної книги та звітності за цим рахунком, мінаючи стадію журналізації.

Таблиця 2.7

Кореспонденція рахунків при вибутті малоцінних та швидкозношуваних предметів ТОВ «Полтава-Сад»

№ п.п.	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дебет	Кредит	
Реалізація малоцінних та швидкозношуваних предметів				
1.	Відпущено малоцінні та швидкозношувані предмети покупцеві	36	712	600
2.	Нараховано суму податкових зобов'язань з податку на додану вартість	712	641	100
3.	Списано малоцінні та швидкозношувані предмети на реалізацію за собівартістю	943	22	350
Нестача малоцінних та швидкозношуваних предметів				
1.	Списано на витрати періоду суму нестачі малоцінних та швидкозношуваних предметів на складі (за первісною вартістю)	947	22	100
2.	Відображено методом «червоне сторно» суму податку на додатну вартість, включену до складу податкового кредиту при придбанні малоцінних та швидкозношуваних предметів	641	631	20
3.	Віднесено одночасно суму податку на додану вартість на інші витрати операційної діяльності	947	641	20
4.	Відображено суму нестачі на позабалансовому рахунку (до встановлення винної особи)	072	-	100
Передача малоцінних та швидкозношуваних предметів як внесок до статутного капіталу				
1.	Передано малоцінні та швидкозношувані предмети до статутного фонду іншого підприємства	14	22	1000

Зважаючи на співвідношення податкового критерію малоцінності активів (20000 грн) та інших важливих економічних величин-індикаторів, наприклад мінімальної заробітної плати (на 2025 р. – 8000 грн) та прожиткового мінімуму працездатного громадянина (3028 грн), з назви цього рахунку доцільно виключити слово «малоцінні» із назви рахунку 22 та перейменувати його на

«Швидкозношувані предмети».

В робочому плані обліковий персонал підприємств може відкривати до рахунку 22 два субрахунки: 221 «Малоцінні швидкозношувані предмети» та 222 «Дорогоцінні швидкозношувані предмети» обравши і закріпивши у Наказі про облікову політику окремий вартісний критерій.

На етапі удосконалення синтетичного обліку малоцінних активів у частині МШП, ми погоджуємося з позиціями науковців, що метод, який передбачає списання вартості МШП уповні за передачі експлуатацію, викривляє інформацію про стан майна. З метою усунення цього недоліку можна обліковувати знос МШП на контрактивному субрахунку 223 «Знос швидкозношуваних предметів».

Означений підхід створить умови для відображення реальної вартості швидкозношуваних активів, які перебувають у розпорядженні ТОВ «Полтава-Сад», та дасть змогу контролювати процеси їх використання та оновлення.

Для підвищення аналітичної цінності даних обліку про малоцінні необоротні матеріальні активи у ТОВ «Полтава-Сад» пропонується на ступінний порядок деталізації (табл.).

На останньому етапі оцінки облікового процесу у ТОВ «Полтава-Сад» стосовно малоцінних активів розглядаємо розкриття інформації про малоцінні активи у звітності.

Інформація про малоцінні активи у складі оборотних (МШП) розкривається у Балансі у складі оборотних активів, а саме запасів – виробничі запаси – рядок 1101.

Малоцінні і швидкозношувані предмети відображаються також у Звіті про фінансові результати у розділі II «Елементи операційних витрат». Заповнення цього розділу здійснюється за рахунками 8 класу «Витрати за елементами». Рахунки цього класу призначені для узагальнення інформації про витрати ТОВ «Полтава-Сад» у вигляді малоцінних швидкозношуваних предметів у різних галузях.

Пропонований для автоматизованих систем обліку робочий план рахунків ТОВ «Полтава-Сад» в частині обліку малоцінних необоротних матеріальних активів

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)	Субрахунки (рахунки другого порядку)	Аналітичні рахунки (рахунки третього порядку)		
		За вартістю (вартісний критерій розмежування обирається підприємством як половина вартості критерію у ПКУ – 10000 грн)	За видом діяльності	За галузями використання
11 «Інші необоротні матеріальні активи»	112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи»	1121 «МНМА вартістю до 10000 грн.»	11211 «МНМА операційної діяльності»	112111 «МНМА виробничого призначення» 112112 «МНМА адміністративного призначення» 112113 «МНМА збутового призначення» 112114 «МНМА, пов'язані з витратами іншої операційної діяльності»
			11212 «МНМА інвестиційної і фінансової діяльності»	112121 «МНМА, пов'язані з іншими витратами»
			11213 «МНМА надзвичайних подій»	112131 «МНМА, пов'язані з надзвичайними витратами»
		1122 «МНМА вартістю від 10000 грн. до 20000 грн.»	Те саме	Те саме

МШП у розділі «Елементи операційних витрат» відображаються у рядку, де вказується вартість витрачених у виробництві (крім власного виробництва).

Таблиця 2.9

Комплексний підхід до розкриття інформації про малоцінні активи у складі оборотних у фінансовій звітності ТОВ «Полтава-Сад»

Код та назва рахунка	Форма фінансової звітності		
	Назва форми	Назва рядка	Код рядка
22 «Малоцінні швидкозношувані предмети»	Баланс (Звіт про майновий стан)	Виробничі запаси	1101
	Звіт про сукупний дохід	Матеріальні затрати	2500
		Інші операційні витрати	2180
	Примітки до річної фінансової звітності	Малоцінні та швидкозношувані предмети	880

У Звіті про сукупний дохід щодо МШП по статті «Інші операційні доходи» (код 2120) знаходить своє відображення наступна інформація щодо виробничих запасів: дохід від реалізації МШП (субрахунок 712), суми відшкодування раніше списаних МШП (субрахунок 716), дохід від безоплатно одержаних МШП (субрахунок 718), оприбуткування лишків МШП (субрахунок 719). По статті «Інші доходи» (код 2240) відображаються інші доходи пов'язані з малоцінними і швидкозношуваними предметами – оприбуткування МШП, наприклад, від ліквідації основних засобів (субрахунок 746). тощо

По статті «Інші операційні витрати» (код 2180) у Звіті про сукупний дохід щодо МШП відображається така інформація: собівартість реалізованих МШП (субрахунок 943), втрати від знецінення МШП (субрахунок 946), нестачі і втрати від псування цінностей (субрахунок 947), витрати МШП, що використані на негосподарські потреби (субрахунок 949).

Також у III розділі даного звіту «Елементи операційних витрат» наводиться інформація щодо матеріальних витрат підприємства, в складі однойменної статті (код 2500) включені обороти за Дт рахунків 23, 91, 92, 93, 94 із Кт рахунка 22.

Порядок розкриття у звітності інформації про малоцінні активи ТОВ «Полтава-Сад» у складі необоротних наступний (табл. 2.10):

Таблиця 2.10

Комплексний підхід до розкриття інформації про малоцінні активи у складі необоротних у фінансовій звітності ТОВ «Полтава-Сад»

Форми фінансової звітності	112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи»	
	Стаття	Код рядка
Форма № 1 «Баланс»	Основні засоби: залишкова вартість	1010
	Основні засоби: знос	1012
	Амортизація	2515
Форма № 2 «Звіт про фінансові результати»	Коригування на амортизацію необоротних активів	3505
Форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів» (за непрямим методом)	Розділ II. Основні засоби Рядок 200 «Малоцінні необоротні матеріальні активи»	Графа 4,7,9,10, 13,15,17, 19
Форма 5 «Примітки до фінансової звітності»	Розділ XIII. Використання амортизаційних відрахувань	
	Нараховано за звітний рік	1300

Отже, у фінансовій звітності ТОВ «Полтава-Сад» інформація щодо малоцінних необоротних матеріальних активів розкривається у всіх формах у складі інформаційних масивів даних про основні засоби цього бізнес-суб'єкта у розрізі показників: первісна вартість, залишкова вартість, накопичена амортизація (знос).

2.3. Податкові аспекти обліку операцій з малоцінними активами

З метою оптимізації облікових процедур виникає необхідність гармонізації бухгалтерського та податкового обліку шляхом вибору уніфікованих принципів, методів і процедур.

Хоча термінологія Податкового кодексу України (ПКУ) залишається нечіткою, як зазначає Ю. Крот у своїх дослідженнях, в контексті ПКУ малоцінні необоротні матеріальні активи можна логічно визначити як матеріальні активи з очікуваним терміном корисного використання понад один рік (або операційний цикл, якщо він триває довше за рік) після введення в експлуатацію, при цьому їхня вартість не перевищує 20000 грн.

Цей критерій історично змінювався: від 1000 грн до 2500 грн, а згодом до 6000 грн та 20000 грн.

Податковий кодекс окремо не визначає поняття малоцінних необоротних матеріальних активів, але за пунктом 145.1 статті 145 ПКУ активи повинні використовуватися в господарській діяльності підприємства. Міністерство фінансів України у листі від 14.05.2012 р. № 31-08410-07-25 надало роз'яснення про необхідність перегляду облікової політики підприємств у разі зміни вартісних меж предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА).

У листі Міністерство фінансів посилається на норми П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», що визначають випадки, коли зміну облікової політики можливо здійснити. На думку Міністерства, зміна

вартісних ознак МНМА не є підставою для внесення змін до облікової політики, оскільки це просто зміна облікових оцінок. Таким чином, наказ про облікову політику при зміні вартісних меж МНМА переглядати не потрібно, і немає необхідності коригувати бухгалтерський облік основних засобів, які вже були включені до балансу до моменту внесення змін у критерії малоцінності.

Операції, пов'язані з придбанням малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА), мають враховуватися з урахуванням податку на додану вартість (ПДВ).

Для того щоб визнати податковий кредит за ПДВ, а також витрати на амортизацію придбаного активу, важливо, щоб цей об'єкт використовувався у господарській діяльності та в операціях, що підлягають оподаткуванню ПДВ (п. 198.3 ПКУ).

Тому під час придбання доцільно скласти внутрішній наказ із детальним обґрунтуванням необхідності такого придбання для господарських цілей або іншим чином підтвердити цю мету.

Варто також зазначити, що згідно з п. 145.1.9 ПКУ, для цілей оподаткування амортизація має нараховуватися за методами, визначеними наказом про облікову політику для складання фінансової звітності. Хоча витрати на придбання та створення МНМА не включені до переліку амортизованих активів (п. 144.1 ПКУ), вони підлягають податковій амортизації.

Це підтверджується п. 14.1.20 ПКУ, де зазначено: «вартість малоцінних необоротних матеріальних активів, яка амортизується». Щодо методів податкової амортизації, слід звернути увагу, що в Податковому кодексі України не передбачено використання прямолінійного чи виробничого методів для амортизації МНМА.

Це необхідно врахувати при розрахунках витрат з амортизації у податковому обліку. Відповідно до П(С)БО 7, залишкова вартість необоротних активів підприємства повинна періодично порівнюватися зі справедливою вартістю, яка визначається за ринковими показниками з урахуванням існуючого використання. У ситуаціях, коли балансова вартість на дату балансу значно

відрізняється від справедливої (понад 10% або дорівнює 1% чистого прибутку/збитку підприємства згідно з листом Мінфіну України від 29.07.2003 р. №04230-04108), необхідно проводити переоцінку.

Проте малоцінні необоротні матеріальні активи не підлягають переоцінці, якщо їх амортизація здійснюється методами: списання 50% вартості у першому місяці використання та решти 50% у місяці вибуття, або списання 100% вартості у першому місяці використання. Таким чином, переоцінка таких активів неприйнятна, а відповідно до п. 146.21 ст. 146 ПКУ результати бухгалтерської переоцінки не впливають на податкову базу.

Чинний Податковий кодекс прирівнює операції з ліквідації чи безоплатної передачі малоцінних необоротних активів до операцій продажу.

Це означає, що в разі таких ситуацій ТОВ «Полтава-Сад» зобов'язане нараховувати податкові зобов'язання з ПДВ. При реалізації або безоплатній передачі малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА) база оподаткування визначається, виходячи з договірної (контрактної) вартості, але не нижче звичайних цін, як зазначено у ст. 188.1 ПКУ.

Якщо ж ліквідація МНМА відбувається за самостійним рішенням платника податку, то база оподаткування встановлюється за звичайними цінами, але не нижче від балансової вартості на момент ліквідації (ст. 189.9 ПКУ). В бухгалтерському обліку ТОВ «Полтава-Сад» податкові зобов'язання з ПДВ за такими операціями відображаються за дебетом рахунку 976 «Списання необоротних активів».

Різниця між вартістю списання ліквідованих необоротних активів та доходами від їх ліквідації формуватиме відповідно збиток або прибуток, який надалі буде включено до податкових доходів.

Малоцінні та швидкозношувані предмети класифікуються як оборотні засоби, і для них необхідно застосовувати відповідні норми Податкового кодексу.

Спеціальний одяг працівників може враховуватися як у складі оборотних, так і необоротних активів. Чимало видів спецодягу виконує також функцію

засобів захисту. Серед них особливо поширені: куртки, захисні костюми, фартухи, халати, косинки, шапки, сабо, респіратори, захисні окуляри, діелектричне взуття, маски зварювальника, плащі від дощу, гумові рукавиці для роботи з електроустановками, брезентові та бавовняні рукавиці, захисні каски, запобіжні пояси тощо.

Під час організації обліку спецодягу потрібно керуватись нормативними актами щодо його видачі, строків експлуатації та рекомендованого асортименту. Закон України «Про охорону праці» разом із низкою підзаконних актів визначають необхідність у спецодязі для окремих професій, нормативні строки використання кожного виду одягу чи взуття. Законодавчо не передбачено видачу працівникам грошових коштів на придбання спецодягу.

Проте можлива компенсація витрат в тих випадках, коли термін видачі був порушений або склалися інші обставини, які змусили працівника придбати одяг самостійно.

Забезпечення працівників спецодягом має й податкове значення. Згідно з пп. 140.1.1 п. 140.1 ст. 140 розділу III Податкового кодексу України витрати на забезпечення працівників спецодягом кваліфікуються як витрати подвійного призначення. До них належать витрати на спеціальний одяг і взуття, формений одяг, мийні засоби, засоби індивідуального захисту тощо.

Після визначення потреби в спецодязі й його закупки реалізується оприбуткування такого одягу й визначаються умови амортизації. Наприклад, якщо це брезентові рукавички зі строком нормативної експлуатації один місяць, їхня вартість списується на виробничі витрати відповідної галузі, найчастіше через рахунок 91 «Загальновиробничі витрати». У разі більш цінного спецодягу, такого як зимові куртки чи чоботи, амортизація може виконуватись за методом 50:50 або 100%. Тобто, головним питанням щодо податкового обліку малоцінних активів у складі оборотних залишається правомірність та суми включення їх до податкових витрат.

Зв'язок тематики малоцінних активів з податком на доходи фізичних осіб проявляється переважно через вартісний спеціальний одяг та засоби

індивідуального захисту працюючих. Так, якщо працівник, звільняючись, не повертає спецодяг, то при остаточному розрахунку вартість цих засобів визнається додатковим благом та згідно з пп. 164.2.17 Податкового кодексу України оподатковується за базовою ставкою податку на доходи фізичних осіб та ще і з урахуванням натурального підвищуючого коефіцієнта 1,219.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Щоб мати уявлення про масштаби, ресурси та результати діяльності ТОВ «Полтава-Сад» слід на підставі форм фінансової і статистичної звітності можна обчислити і інтерпретувати основні, що водночас характеризують і майновий та фінансовий потенціал і результати діяльності цього суб'єкта агробізнесу.

Основні показники економічного потенціалу та результатів діяльності ТОВ «Полтава-Сад» за 2022-2024 рр. наведені в табл. 3.1. Для їхнього розрахунку використана інформація фінансової звітності ТОВ «Полтава-Сад» (додатки А.1-А.3).

Таблиця 3.1

Основні показники економічного потенціалу діяльності та результатів діяльності ТОВ «Полтава-Сад» за 2022-2024 рр.

Показник	Роки			2024 р. у % до 2022 р.
	2022	2023	2024	
Середньорічна чисельність працівників, осіб	146	143	121	82,88
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	226894,5	259408	257023,5	113,28
Коефіцієнт зносу основних засобів (на кінець року)	0,406	0,442	0,56	x
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	436625	432306	465247	106,56
з них: оборотні виробничі фонди	95184,25	108249,422	113380,694	119,12
фонди обігу	341440,75	324056,578	351866,306	103,05
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,184	1,068	0,579	x
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	258399	461846	269382	104,25
Чистий прибуток, тис. грн	18928	98873	1333	7,04
Рентабельність діяльності, %	8,811	30,37	0,56	x
Гроші та їх еквіваленти (на кінець року), тис. грн	1230	2918	2596	211,06
Коефіцієнт платоспроможності	0,003	0,008	0,006	x
Коефіцієнт автономії	0,506	0,572	0,528	x

Інтерпретація основних показників аналізу потенціалу і результатів дає змогу зробити наступні проміжні узагальнення, кадровий склад ТОВ «Полтава-Сад» погіршився протягом років досліджуваного періоду на 17,12%, відтік кадрів склав у абсолютному виразі 25 осіб.

Показник саме середньорічної вартості основних засобів у динаміці цього трьохріччя зріс на 13,28 %, що є індикатором деякого зміцнення матеріально-технічної бази. У останньому році періоду основні засоби суб'єкта бізнесу були придатними на 44%, тобто менше половини первісної вартості. Оборотні активи за 2022-2024 рр. зросли у середньорічних показниках на 6,56%.

Це збільшення забезпечено переважно оборотними виробничими фондами самостійний приріст яких склав 19,12%. Оборотність оборотних активів ТОВ «Полтава-Сад» за ці роки погіршилася, а саме має місце зменшення відповідного рівня коефіцієнта на 0,605.

Вирівнювання тренду показників рентабельності діяльності цього підприємства (за показником відношення до собівартості) покаже спадну динаміку – а саме, показник рівня рентабельності у останньому році був 0,56%, коли у попередньому 2023 році – значення сягнуло 30,37%.

Відповідно значень коефіцієнту автономії робимо висновок, що в усі роки періоду майно ТОВ «Полтава-Сад» було на понад 50% сформовано за рахунок власних джерел.

Аналіз фінансових результатів є одним із ключових аспектів оцінювання ефективності економічної діяльності підприємств. У даній роботі проведено аналіз формування, структури та динаміки фінансових результатів ТОВ «Полтава-Сад» за період 2022–2024 років на основі даних із форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», представлених у таблиці 3.2 (додатки А.1, А.2, А.3).

У 2024 році порівняно з 2022 роком чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг зріс на 104,3 %, тоді як собівартість реалізованої продукції збільшилася на 111,4 %.

Водночас валовий прибуток зазнав скорочення на 31,1 %. Частка валового

Таблиця 3.2

**Формування, структура та динаміка фінансових результатів діяльності
ТОВ «Полтава-Сад» за 2022-2024 рр.**

Показник	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024 р. у % до 2022 р.
	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	258399	х	461846	х	269382	х	104,3
Операційні витрати	233571	100,0	347120	100,0	261692	100,0	112,0
у тому числі:							
а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	214800	92,0	325614	93,8	239359	91,5	111,4
б) адміністративні витрати	6869	2,9	8202	2,4	8326	3,2	121,2
в) витрати на збут	6943	3,0	11105	3,2	13052	5,0	188,0
г) інші операційні витрати	4959	2,1	2199	0,6	955	0,4	19,3
Валовий прибуток	43599	х	136232	х	30023	х	68,9
У % до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	х	16,9	х	29,5	х	11,1	х
Інші операційні доходи	1004	х	780	х	9587	х	у 9, 5 р
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	25832	х	115506	х	17277	х	66,9
Фінансові та інвестиційні доходи	285	х	23	х	67	х	23,5
Фінансовий та інвестиційні витрати	7189	х	4500	х	7189	х	100,0
Чистий фінансовий результат: прибуток	18928	х	98873	х	1333	х	7,0
У % до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	х	7,3	х	21,4	х	0,5	х
У % до валового прибутку	х	43,4	х	72,6	х	4,4	х

прибутку в структурі чистого доходу зменшилася з 16,9 % до 11,1 %, що свідчить про спадання на 5,8 відсоткових пунктів.

Аналіз структури операційних витрат свідчить про відповідні зміни: частка собівартості реалізованої продукції скоротилася з 92 % до 91,5 %, частка адміністративних витрат дещо підвищилася (з 2,9 % до 3,2 %), а витрати на збут зросли з 3,0 % до 5,0 %. Інші операційні витрати зазнали суттєвого скорочення — з 2,1 % до 0,4 %.

Прибуток від операційної діяльності зменшився на 33,1 %. Це пояснюється

тим, що темпи зростання операційних витрат випереджали темпи збільшення операційного доходу.

Прибуток до оподаткування і чистий прибуток суб'єкта господарювання, який належить до четвертої групи платників податків (колишній статус ФСП), зменшився на 17 595 тис. грн, що у відносних показниках становить спадання на 93 %.

Слід наголосити, що величина чистого прибутку повністю відповідає величині прибутку до оподаткування, оскільки ТОВ «Полтава-Сад» не є платником податку на прибуток. Таким чином, проведений аналіз свідчить про зниження ефективності фінансово-господарської діяльності Товариства у досліджуваному періоді

Динаміку показника чистого прибутку в ТОВ «Полтава-Сад» за період 2022-2024 рр. можна побачити разом з відповідним трендом на рис. 3.1.

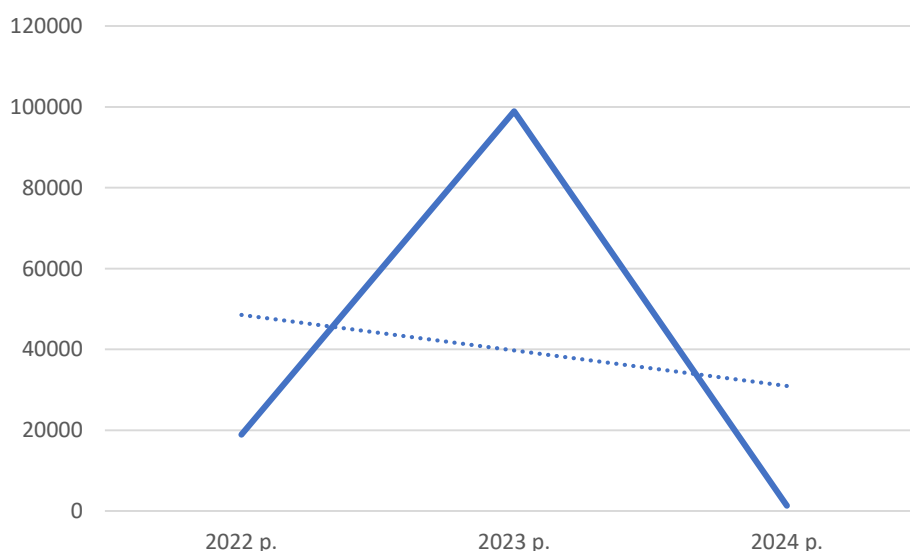

Рис. 3.1. Вирівнювання трендом показника чистого прибутку від діяльності ТОВ «Полтава-Сад» у 2022-2024 рр.

Тренд показує різко виражену негативну динаміку показника прибутку від діяльності ТОВ «Полтава-Сад» за 2022-2024 рр, рівні такі, що можуть спуститися до негативного діапазону поля графіка.

Для оцінки фінансово-економічного стану ТОВ «Полтава-Сад» будуть використані такі напрями аналізу: дослідження майнового стану (аналіз

структури, динаміки майна та джерел формування капіталу), платоспроможності, фінансової стійкості, а також аналіз результатів діяльності підприємства.

Крім того, для наочності результатів та виявлення тенденцій розвитку передбачається графічне представлення показників діяльності.

Горизонтальний і вертикальний аналіз активів підприємства, їх складу, структури та динаміки був проведений і представлений у табл. 3.3. Аналіз здійснено на основі даних форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за період 2022–2024 років (додатки А.1, А.2, А.3).

Таблиця 3.3

**Горизонтальний і вертикальний аналіз майна ТОВ «Полтава-Сад»
за 2022-2024 рр. (станом на кінець року)**

Вид майна (активів)	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни (+,-) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	част- ки, в. п.	у %
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Майно – всього	712951	100,0	804063	100,0	872957	100,0	+160006	-	+22,4
1. Необоротні активи	276406	38,8	375996	46,8	370530	42,4	+94124	+3,7	+34,1
1.1. Основні засоби	237781	33,4	281035	35,0	233012	26,7	-4769	-6,7	-2,0
1.2. Незавершені капітальні інвестиції	33112	4,6	89451	11,1	131927	15,1	+98815	+10,5	у 3,9 р
1.3. Довгострокові біологічні активи	5496	1,8	5496	1,4	5496	1,1	-	-0,7	-
2. Оборотні активи	436545	61,2	428067	53,2	502427	57,6	+65882	-3,7	+15,1
2.1. Запаси	174088	24,4	198396	24,7	196927	22,6	+22839	-1,9	+13,1
2.1.1. Виробничі запаси	36839	5,2	59406	7,4	28476	3,3	-8363	-1,9	-22,7
2.1.2. Незавершене виробництво	58345	8,2	47798	5,9	94014	10,8	+35669	+2,6	+61,1
2.1.3. Готова продукція і товари	72711	10,2	83216	10,3	61806	7,1	-10905	-3,1	-15,0
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	225980	31,7	190587	23,7	260238	29,8	+34258	-1,9	+15,2
2.3. Гроші та їх еквіваленти	1230	0,2	2918	0,4	2596	0,3	+1366	+0,1	+111,1
2.4. Витрати майбутніх періодів	65	0,0	65	0,0	65	0,0	-	-	х
2.5. Інші оборотні активи	35553	5,0	36101	4,5	42601	4,9	+7048	-0,1	+19,8

Аналіз горизонтальних та вертикальних показників майнового стану (табл. 3.3) дає можливість оцінити як позитивні, так і негативні аспекти фінансової ситуації ТОВ «Полтава-Сад» на основі даних про активи балансу.

Зокрема, у 2024 році порівняно з 2022 роком вартість майна підприємства зросла на 160006 тис. грн (22,4 %), що свідчить про зміцнення його майнового потенціалу. Як довгострокові, так і оборотні активи збільшилися: перші – на 94124 тис. грн (34,1 %), а другі – на 65882 тис. грн (15,1 %).

Динаміка стала причиною нарощення частки необоротних активів у загальній структурі майна підприємства з 38,8 % у 2022 році до 42,4 % у 2024 році, тоді як частка оборотних активів знизилася з 61,2 % до 57,6 %.

Необоротні активи представлені переважно основними засобами, вартість яких скоротилася на 4769 тис. грн (2,0 %), що призвело до зниження їх частки у структурі майна з 33,4 % до 26,7 %. Така динаміка свідчить про погіршення матеріальної бази для розширення основної діяльності в агробізнесі.

Водночас вартість незавершених капітальних інвестицій значно зросла – на 98815 тис. грн (у 3,9 рази), що, ймовірно, пояснюється активним будівництвом нових об'єктів. Щодо довгострокових біологічних активів, то вони стосуються виключно галузі рослинництва (тваринництво не провадиться) і залишилися незмінними за вартістю – на рівні 5496 тис. грн.

Серед оборотних активів спостерігалось помітне збільшення запасів – на 22839 тис. грн (13,1 %), при цьому вартість виробничих запасів знизилася на 8363 тис. грн (22,7 %). Разом із цим зафіксовано значне зростання незавершеного виробництва (переважно озимі культури та посадка ягідників) – на 35669 тис. грн (61,1 %) та одночасне зменшення залишків готової продукції й товарів – на 10905 тис. грн (15 %).

Поточна дебіторська заборгованість у 2024 році порівняно з 2022 роком збільшилася на 34258 тис. грн (15,2 %), хоча її частка в майновій структурі зазнала скорочення – з 31,7 % до 29,8 %, що демонструє певне погіршення стану обліку розрахунків із дебіторами.

Що стосується грошових коштів та їх еквівалентів, вони зросли на 1366

тис. грн (111,0 %), що є позитивним сигналом для забезпечення платоспроможності підприємства.

Для отримання більш комплексного уявлення про трансформації в майновому стані ТОВ «Полтава-Сад» у контексті різних елементів і складових капіталу за період із 2022 по 2024 роки буде проведено детальний аналіз структури, складу та динаміки джерел формування капіталу (пасивів) (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

**Горизонтальний і вертикальний аналіз джерел формування капіталу
ТОВ «Полтава-Сад» за 2022-2024 рр. (станом на кінець року)**

Вид джерел формування капіталу (пасивів)	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни (+,-) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	частки, в. п.	у %
Джерела формування капіталу – всього	712951	100,0	804063	100,0	872957	100,0	+160006	-	+22,4
1. Власний капітал	360862	50,6	459735	57,2	461068	52,8	+100206	+2,2	+27,8
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	14	0,0	14	0,0	14	0,0	-	-	x
1.2. Додатковий капітал	2	0,0	2	0,0	2	0,0	-	-	x
1.3. Нерозподілений прибуток	360846	50,6	459719	57,2	461052	52,8	+100206	2,2	+27,8
2. Зобов'язання і забезпечення	352089	49,4	344328	42,8	411889	47,2	+59800	-2,2	+17,0
2.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	4	0,0	4	0,0	188	0,0	+184	-	у 46 р.
2.2. Поточні зобов'язання і забезпечення	352085	49,4	344324	42,8	411701	47,2	+59616	-2,2	+16,9
2.2.1. Поточна кредиторська заборгованість	128474	18,0	117881	14,7	180842	20,7	+52368	2,7	+40,8

У 2024 році порівняно з 2022 роком власний капітал збільшився на 160006 тис. грн (22,4%), тоді як зобов'язання та резерви виросли на 59800 тис. грн (у відносному вираженні на 17%). Така динаміка структурних частин пасиву балансу призвела до підвищення частки власного капіталу в джерелах

формування капіталу з 50,6% до 52,8% (на 2,2 в.п.) через відповідне зменшення частки нерозподіленого прибутку. Істотно збільшилася залежність підприємства від довгострокових зобов'язань і резервів – на 184 тис. грн (приблизно у 46 разів через нові довгострокові кредити).

Водночас виросла і залежність від поточних зобов'язань та резервів – на 59616 тис. грн (у відносному вираженні на 16,9%). Частка довгострокових зобов'язань у джерелах формування капіталу виросла незначно (менше ніж на 1%), тоді як частка поточних зобов'язань знизилася з 49,4% до 47,2%.

Поточна кредиторська заборгованість збільшилася на 52369 тис. грн (відносне зростання – 40,8%). Зменшення її частки у структурі джерел формування капіталу вказує на певне покращення платіжної дисципліни щодо взаємовідносин підприємства з кредиторами.

Аналіз фінансового стану ТОВ «Полтава-Сад» охоплює вивчення його платоспроможності, зокрема можливості своєчасно погашати поточні зобов'язання.

Для оцінки різних аспектів платоспроможності використано систему показників ліквідності – коефіцієнтів ліквідності (табл. 3.5), розрахованих на основі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за період 2022-2024 років (додатки А.1, А.2, А.3).

Таблиця 3.5

**Показники оцінювання платоспроможності ТОВ «Полтава-Сад»
за 2022-2024 рр. (станом на кінець року)**

Показник	Нормативне значення	Роки			Відхилення (+,-) 2024 р. від 2022 р.
		2022	2023	2024	
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2$	0,003	0,008	0,006	+0,003
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,7$	0,746	0,667	0,742	-0,004
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	$\geq 1,5$	1,240	1,243	1,220	-0,020
4. Коефіцієнт платоспроможності	$\geq 0,1$	0,003	0,008	0,006	+0,003
5. Коефіцієнт критичної ліквідності	$\geq 0,8$	0,580	0,356	1,220	+0,640
6. Коефіцієнт покриття запасів	$\geq 1,0$	0,770	0,652	2,229	+1,459

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ілюструє, яку частку поточних зобов'язань підприємство може погасити за рахунок активів із найбільшою

ліквідністю, тобто грошових коштів і короткострокових фінансових інвестицій. Згідно з даними табл. 3.3, станом на кінець аналізованого періоду (2022-2024 рр.), фактичні значення коефіцієнта абсолютної ліквідності не відповідали нормативному значенню ($\geq 0,2$), зокрема в 2022 р. рівень покриття поточних зобов'язань і забезпечень високоліквідними оборотними активами становив 0,3 %, а в 2024 р. дещо підвищився до 0,6 %.

Цей коефіцієнт показує здатність бізнесу погасити найбільш строкові борги за першою вимогою.

Важливим напрямом оцінювання фінансово-економічного стану ТОВ «Полтава-Сад» є аналіз його фінансової стійкості за системою відносних показників – фінансово-економічних коефіцієнтів, зазначимо, що коефіцієнти стійкості, що пов'язані з оборотними активами будуть розглянуті окремо, при дослідженні запасів (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Оцінювання фінансової стійкості ТОВ «Полтава-Сад» за системою відносних показників у 2022-2024 рр. (станом на кінець року)

Показник	Роки			Зміни (+,-) 2024 р. до 2022 р.
	2022	2023	2024	
Показники структури джерел формування капіталу				
Коефіцієнт фінансової автономії	0,506	0,572	0,528	+0,022
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,494	0,428	0,472	-0,022
Коефіцієнт фінансового ризику	0,976	0,749	0,893	-0,083
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,025	1,335	1,120	+0,095
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,000	0,000	0,000	0,000
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень	0,000	0,000	0,000	0,000
Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень	1,000	1,000	1,000	0,000
Показники стану основного капіталу				
Коефіцієнт майна виробничого призначення	0,660	0,730	0,633	-0,027
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,334	0,350	0,267	-0,067
Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,406	0,442	0,560	+0,154
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	1,579	1,138	1,356	-0,223

Для розрахунків використана інформація форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (додатки А.1, А.2, А.3). Виконані розрахунки свідчать про певне зростання рівня фінансової стійкості ТОВ «Полтава-Сад» за показниками

структури джерел формування капіталу. Так, фактичне значення коефіцієнта фінансової автономії вказує на те, що на кінець 2024 р. частка власного капіталу у валюті балансу становила 52,8 %. Це на 0,022 в. п. більше порівняно з рівнем 2022 р. Частка залученого капіталу відповідно й показала спадну динаміку з 49,4 % у 2022 р. до 47,2 % у 2024 р. і свідчить про певне зниження рівня залежності бізнесу від кредиторів.

Коефіцієнт фінансового ризику знизився з 0,976 до 0,893, тобто в 2022 р. на 1 грн власного капіталу припадало 0,976 грн позикового капіталу, а в 2024 р. – уже 0,893 грн. Значення даного показника у всі роки досліджуваного періоду відповідає нормативному рівню ($\leq 1,0$), його динаміка є позитивною і свідчить про зменшення рівня залежності ТОВ «Полтава-Сад» від зовнішніх інвесторів і кредиторів.

За коефіцієнтом фінансової стабільності можна зазначити, що на кінець 2022 р. на 1 грн зобов'язань і забезпечень припадало 1,025 грн. власного капіталу, на кінець 2024 р. даний показник підвищився до рівня 1,120 грн. Загалом динаміка перших чотирьох показників структури джерел формування капіталу свідчить про певне зростання рівня фінансової стійкості ТОВ «Полтава-Сад».

Щодо показників стану основного капіталу, коефіцієнт майна виробничого призначення, який відображає частку основних засобів та оборотних виробничих фондів у структурі майна, у 2022 році становив 0,66, але до 2024 року знизився до 0,633.

Така динаміка безумовно свідчить про негативну тенденцію. Значення коефіцієнта реальної вартості основних засобів показало скорочення їх частки у складі активів — із 33,4% у 2022 році до 26,7% у 2024 році. Паралельно відбулося зростання значення коефіцієнта накопичення амортизації з 0,406 до 0,560, що вказує на погіршення функціонального стану основних засобів і прогнозовано призведе до зниження відсоткової придатності цих активів.

Аналіз динаміки коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів свідчить про покращення забезпеченості підприємства оборотними

засобами. У 2022 році на одну гривню необоротних активів припадало 1 гривня 58 копійок оборотних, тоді як у 2024 році це співвідношення зменшилося до 1 гривні 36 копійок.

3.2. Аналіз складу, структури і динаміки оборотних активів

У процесі бізнесу оборотні активи ТОВ «Полтава-Сад» зазнають постійної трансформації.

Грошова форма таких оборотних активів перетворюється на матеріальну, зокрема виробничі запаси, які в ході технологічних операцій стають готовою продукцією або товаром, призначеним для реалізації.

Унаслідок продажу продукції ТОВ «Полтава-Сад» через систему розрахунків отримує виручку, що дозволяє частково або повністю компенсувати витрати на виробничі запаси та спожиті ресурси, формуючи при цьому фінансовий результат.

Оборотні активи ТОВ «Полтава-Сад» в будь-який момент його господарської діяльності одночасно перебувають на різних стадіях циклу кругообігу.

Певна частина активів використовується у виробництві як виробничі запаси, інша — трансформується у готову продукцію (виконані роботи, надані послуги), а третя — реалізується покупцям, перетворюючись через розрахунки у грошові кошти.

Завдяки одночасному знаходженню частин оборотних активів на всіх стадіях циклу забезпечується безперервність виробничо-господарського процесу і сталий функціонування ТОВ «Полтава-Сад».

Рух оборотних активів виконує низку ключових функцій, серед них: використання виробничих запасів з одночасним здійсненням матеріальних витрат; поповнення залишків запасів; генерація незавершеного виробництва через виконання окремих операцій технологічного процесу.

Оборотні активи у ТОВ «Полтава-Сад» складають значну частку загальної валюти балансу. Саме тому, їх мобільність і ефективність використання суттєво впливають на результати діяльності та фінансовий стан суб'єкта господарювання. Аналіз структури оборотних активів вимагає врахування того, що фінансова стабільність підприємства значною мірою залежить від оптимального розподілу ресурсів між стадіями кругообігу: матеріально-технічного забезпечення, виробництва та збуту продукції.

Обсяг капіталовкладень у кожну стадію зумовлений конкретними галузевими і технологічними особливостями ТОВ «Полтава-Сад». Наприклад, якщо якась галузь бізнесу є матеріаломістким виробництвом то вона буде вимагати значних вкладень у виробничі запаси, а якщо має місце галузь з тривалим виробничим циклом (як закладка нових садів у ТОВ «Полтава-Сад») пріоритетними є інвестиції в незавершене виробництво.

За даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» доцільно проводити диманіко-структурний горизонтальний і вертикальний аналіз оборотних активів ТОВ «Полтава-Сад» за 2022-2024 рр. (табл. 3.7).

Аналізуючи структуру оборотних активів ТОВ «Полтава-Сад», слід мати на увазі, що стабільність фінансового стану значною мірою залежить від оптимального розміщення засобів за стадіями процесу кругообігу: матеріально-технічне постачання, виробництво та збут продукції.

Таблиця 3.7

Динаміка та структура оборотних активів ТОВ «Полтава-Сад» за 2022 - 2024 рр.

Види оборотних активів	2022 р		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	питомої ваги,	у % до 2022 р.
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Виробничі запаси	36839	8,4	59406	13,9	28476	5,7	-8363	-2,8	-22,7
Незавершене виробництво	58345	13,4	47798	11,2	94014	18,7	+35669	+5,3	+61,1
Готова продукція	72711	16,7	83216	19,4	61806	12,3	-10905	-4,4	-15,0

Продовж. табл. 3.7

А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Товари	6193	1,4	7976	1,9	12631	2,5	+6438	1,1	+104,0
Поточна дебіторська заборгованість	225609	51,7	190587	44,5	260238	51,8	+34629	+0,1	+15,3
Грошові кошти та їх еквіваленти	1230	0,3	2918	0,7	2596	0,5	+1366	+0,2	+111,1
Витрати майбутніх періодів	65	0,0	65	0,0	65	0,0	-	-	x
Інші оборотні активи	35553	8,1	36101	8,4	42601	8,5	+7048	+0,3	+19,8
Оборотні активи - всього	436545	100,0	428067	100,0	502427	100,0	+65882	0,0	+15,1

Аналіз даних таблиці 3.7 продемонстрував, що у 2024 році вартість оборотних активів ТОВ «Полтава-Сад» зросла порівняно з 2022 роком на 65 882 тис. грн, що становить 15,1% у відносному вимірі.

Детальніший аналіз розподілу аналогічних змін за статтями оборотних активів показав, що підприємство протягом усіх розглянутих років не мало поточних біологічних активів, оскільки спеціалізується виключно на діяльності у сфері рослинництва.

Серед ключових змін відзначено тенденцію до зменшення вартості виробничих запасів на 8 363 тис. грн (22,7%), водночас незавершене виробництво зросло на 35 669 тис. грн (61,1%).

Сума поточної дебіторської заборгованості за цей період зросла на 34 629 тис. грн (15,3%). Також зафіксована тенденція до зниження залишків готової продукції на 10 905 тис. грн (15%).

Грошові кошти та їх еквіваленти, навпаки, суттєво збільшилися — на 1 366 тис. грн (111,1%), що безперечно позитивно позначиться на подальших показниках ліквідності та платоспроможності підприємства.

Стовпчаста структурна гістограма (рисунок 3.4) наочно демонструє частку поточної дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів звітнього року аналізованого періоду. Її співвідношення склало 51,7–51,8%.

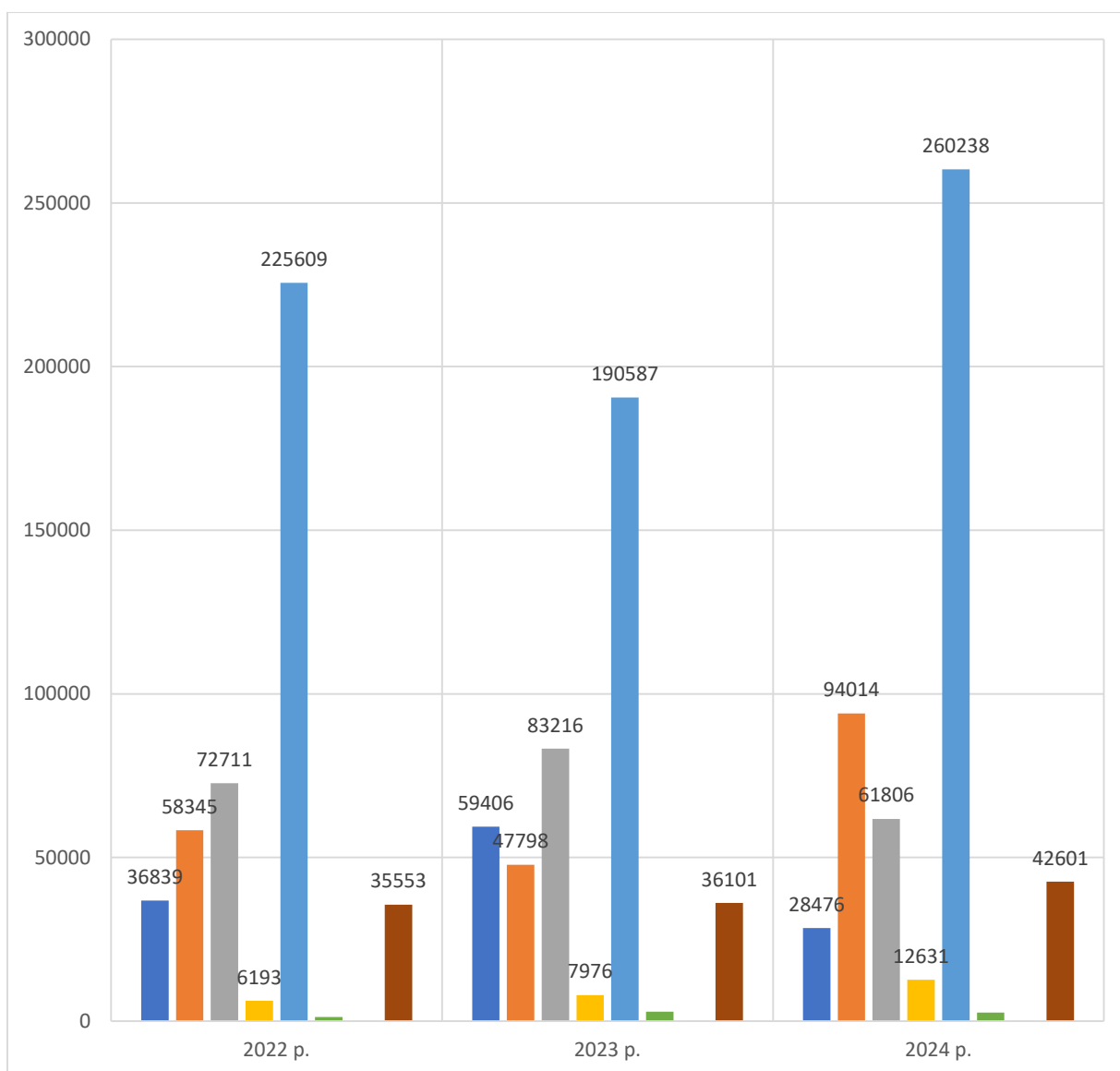

Рис. 3.2. Структура оборотних активів ТОВ «Полтава-Сад» у 2022-2024 рр. (за показниками залишків на кінець року)

Інші види оборотних активів, що мають відчутні частки у їх структурі – це: готова продукція – близько 12,3-16,7 % та інші оборотні активи – 8,1 – 8,5%.

Інші види оборотних активів є незначними у сумовому виразі у порівнянні з описаними групами та не мають суттєвої питомої ваги у цій стовпчиковій структурній діаграмі.

Оскільки значною частиною оборотних активів є запаси, це перекликається і з основною темою дослідження, бо малоцінні швидкозношувані активи обліковуються та аналітично досліджуються, виходячи з методологічних положень П(С)БО 9 «Запаси».

Інформаційною базою розрахунку показників динаміки залишків і постатейної структури запасів є масив показників з форми 5 «Примітки до фінансової звітності», а саме, дані спеціалізованого відокремленого розділу «Запаси».

Таблиця 3.8

Склад, структура та динаміка запасів у ТОВ «Полтава-Сад» за 2022-2024 рр. за даними Приміток до фінансової звітності (станом на кінець року)

Види виробничих запасів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	у % до 2022 р.
Сировина і матеріали	507	0,3	1047	0,5	1397	0,7	+890	+175,5
Паливо	217	0,1	30	0,0	62	0,0	-155	-71,4
Тара і тарні матеріали	11257	6,5	12924	6,5	8047	4,1	-3210	-28,5
Будівельні матеріали	54	0,0	3001	1,5	594	0,3	+540	у 11 р.
Запасні частини	3358	1,9	4659	2,3	232	0,1	-3126	-93,1
Матеріали сільськогосподарського призначення	20912	12,0	36343	18,3	16539	8,4	-4373	-20,9
Малоцінні та швидкозношувані предмети	534	0,3	1402	0,7	1605	0,8	1071	у 3 р.
Незавершене виробництво	58345	33,5	47798	24,1	94014	47,7	35669	+61,1
Готова продукція	72711	41,8	83216	41,9	61806	31,4	-10905	-15,0
Товари	6193	3,6	7976	4,0	12631	6,4	6438	+104,0
Разом	174088	100,0	198396	100,0	196927	100,0	22839	+13,1

За результатами аналізу запасів у ТОВ «Полтава-Сад» (табл. 3.8) у 2024 р. порівняно з 2022 р. їх вартість зросла на 22839 тис. грн, що становить 13,1%.

Найбільш помітне збільшення серед видів запасів за показниками питомої ваги спостерігається по будівельних матеріалах – у 11 разів; зростання по статті запасів малоцінні і швидкозношувані предмети у 3 рази теж має місце і є релевантним. Причиною цього є закупка спеціального одягу для працівників ліній заводу овочевої продукції та дрібного інструменту туди ж.

Зменшилися запасні частини на 3126 тис. грн (93,1% - через масове проведення поточних ремонтів та обслуговування основних засобів); паливо-мастильні матеріали на 155 тис. грн (71,4%). Також значно скоротилася вартість готової продукції, а саме на 10905 тис.грн, що склало у відносному виразі усього 15%. Виробничі процеси у овочівництві на ТОВ «Полтава-Сад» відрізняються скороченням запасів тари і тарних матеріалів у абсолютному виразі на 3210 тис.грн, що складає у відносному виразі зменшення на 28,5%.

У структурі запасів найбільшу частку у ТОВ «Полтава-Сад» займають незавершене виробництво – 47,7 %; готова продукція – 31,4 %; матеріали сільськогосподарського призначення – 8,4%, виміри проведено на кінець 2024 р.

Коефіцієнт накопичення запасів у ТОВ «Полтава-Сад», що визначається відношенням виробничих запасів і незавершеного виробництва до готової продукції та товарів і характеризує мобільність запасів, несуттєво збільшився: з 1,226 у 2022 р. до 2,709 у 2024 р. Значення коефіцієнта накопичення значно віддаляється від оптимального його рівня (близько 1) у останньому із років досліджуваного періоду.

Отже, для даного підприємства структура запасів у певній мірі не відповідає спеціалізації (переважно садівництво й овочівництво), що може негативно впливати на ефективність господарської діяльності ТОВ «Полтава-Сад» у майбутньому.

У структурі оборотних активів ТОВ «Полтава-Сад» також вагому питому вагу і сумові показники обіймає дебіторська заборгованість. Необхідність її аналітичного дослідження зумовлена саме потребою уникати необґрунтованого відволікання коштів із господарського обороту ТОВ «Полтава-Сад» та заморожування яких у вигляді дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість ТОВ «Полтава-Сад» досліджувалася у розрізі товарна (рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками»), нетоварна (рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами»), а інформаційним забезпеченням аналізу виступили дані активу балансу ТОВ «Полтава-Сад» за 2022-2024 рр та відокремлений однойменний розділ Приміток до фінансової

звітності.

Таблиця 3.9

**Структура та динаміка дебіторської заборгованості за видами у ТОВ
«Полтава-Сад» за 2022-2024 рр. (станом на кінець року)**

№ п/п	Види поточної дебіторської заборгованості	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни, (+,-)		
		сума, тис. грн.	у % до під-сумку	сума, тис. грн.	у % до під-сумку	сума, тис. грн.	у % до під-сумку	суми, тис. грн.	пит. ваги, % п.	у % до 2022 р.
1.	Довгострокова дебіторська заборгованість	0	х	0	х	0	х	-	-	х
2.	Дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи послуги)	60858	27,0	62346	32,7	95973	36,9	+35115	+9,9	+57,7
	Дебіторська заборго-ваність									
3.	за виданими авансами	81486	36,1	43318	22,7	39160	15,0	-42326	-21,1	-51,9
4.	з бюджетом	1408	0,6	864	0,5	2523	1,0	+1115	+0,3	+79,2
5.	Інша поточна дебіторська заборгованість	81857	36,3	84059	44,1	122582	47,1	+40725	+10,8	+49,8
	Всього	225609	100,0	190587	100,0	260238	100,0	+34629	-	+15,3

Аналіз інформаційного масиву показників аналізу дебіторської заборгованості свідчить, що у базовому для нашого досліджуваного періоду 2024 році у ТОВ «Полтава-Сад» сума дебіторської заборгованості зросла на 34629 тис. грн, що є негативною тенденцією та актуалізує потребу у розробці заходів з прискорення інкасації дебіторської заборгованості. Відносна величина приросту боргів дебіторів у порівнянні з 2022 роком склала 15,3%.

Це зростання спричинене зростанням товарної дебіторської заборгованості та іншої поточної дебіторської заборгованості на фоні відмови від видачі авансів постачальникам (показник боргів за виданими авансами у динаміці досліджуваних років зменшився на 51,9% у відносному виразі).

У звітному році досліджуваного періоду для ТОВ «Полтава-Сад» найбільшу питому вагу у структурі боргів дебіторів має 47,1% - нетоварна дебіторська заборгованість, що у динаміці років періоду зросла на 49,8%.

Товарна ж дебіторська заборгованість мала відносну частку у боргах дебіторів у діапазоні 27-36,9% та зросла у сумовому виразі до 2024 року на 35115 тис. грн.

Отже, висока питома вага дебіторської заборгованості у загальному виразі оборотних активів ТОВ «Полтава-Сад» у 2022-2024 рр. та зростання її сум обумовлює потребу для господарства у розробці і впровадженні комплексної політики управління дебіторською заборгованістю для зменшення відволікання засобів з бізнес-обороту.

3.3. Оборотність оборотних активів, фактори впливу та шляхи прискорення оборотності оборотних активів підприємств

Аналіз оборотності оборотних активів ТОВ «Полтава-Сад» здійснюється для оцінки ефективності використання його поточних ресурсів, зокрема швидкості їхнього перетворення на грошові кошти.

Даний аналіз є невід'ємною складовою фінансової діагностики, яка дозволяє оцінити рівень ліквідності, операційну ефективність і загальну фінансову стійкість підприємства.

Ключові завдання аналізу оборотності оборотних активів:

1. Визначення ефективності використання обігових ресурсів. Прискорення оборотності оборотних активів свідчить про більш раціональне функціонування підприємства, що виражається у зменшенні обсягу коштів, залучених у запаси, дебіторську заборгованість тощо [1].

2. Оцінка потреби у фінансуванні обіговими коштами. Висока оборотність вказує на здатність підприємства зменшувати залежність від зовнішнього фінансування або скорочувати інвестиції у власні обігові активи. Низька оборотність, навпаки, сигналізує про дефіцит обігових коштів і потенційну загрозу фінансових труднощів [2].

3. Аналіз ліквідності. Дослідження оборотності демонструє здатність активів швидко перетворюватися на грошові кошти, що критично для

своєчасного виконання короткострокових зобов'язань [].

4. Ідентифікація проблем у сфері виробничих і постачальних процесів. Повільна оборотність може бути наслідком надлишкових запасів, труднощів із реалізацією продукції, недосконалості кредитної політики щодо клієнтів або неефективності управління постачанням чи виробничим циклом [].

5. Оптимізація управління запасами і дебіторською заборгованістю []. На основі проведеного аналізу підприємство отримує можливість переглянути та удосконалити стратегію закупівель, графік виробництва, а також умови співробітництва з клієнтами та постачальниками.

6. Порівняння показників з конкурентами []. Дані оборотності дозволяють оцінити ефективність управління оборотними активами у порівнянні з аналогічними підприємствами галузі, що є важливим елементом конкурентного аналізу [].

Аналіз оборотних активів у ТОВ «Полтава-Сад» завершується оцінкою швидкості їх обігу. Чим оперативніше оборотні активи компанії проходять усі етапи кругообігу, такі як постачання, виробництво і реалізація, тим більше можливостей для зростання обсягів виробництва та підвищення ефективності використання оборотних засобів.

Для визначення швидкості обігу оборотних активів традиційно застосовуються основні показники, серед яких коефіцієнт обертання, коефіцієнт завантаження і тривалість одного обороту.

Спираючись на дані форм № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», було проведено розрахунок показників обіговості оборотних активів ТОВ «Полтава-Сад» за період 2022–2024 років у межах загального аналізу показників ділової активності (табл. 3.9).

Результати розрахунку й аналізу динаміки показників ділової активності ТОВ «Полтава-Сад» (табл. 3.10) свідчать про наявність нестійких тенденцій стосовно оцінювання оборотності активів і пасивів. За більшістю видів активів і пасивів оборотність уповільнилася у 2023 р. та прискорилося у 2024 р. Так,

зменшення півня коефіцієнта обертання активів із 0,725 у 2022 р. до 0,321 у 2024 р. вказує на значне уповільнення кругообігу засобів підприємства.

Таблиця 3.10

Показники оборотності активів і пасивів для характеристики ділової активності ТОВ «Полтава-Сад» за 2022-2024 рр.

Показник	Роки			Відхилення (+;-) 2024 р. від	
	2022	2023	2024	2022 р.	2023 р.
Вихідна інформація, тис. грн					
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	258399	461846	269382	+10983	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	214800	325614	239359	+24559	-86255
Середньорічна вартість активів	356476	758507	838510	+482035	+80003
Середньорічна вартість оборотних активів	218273	432306	465247	+246975	+32941
Середньорічна вартість запасів	174088	372484	395323	+221235	+22839
Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	112805	208098	225413	+112608	+17315
Середньорічна величина власного капіталу	180431	410299	460402	+279971	+50103
Середньорічна величина поточної кредиторської заборгованості	62771	121047	163686	+100916	+42639
Показники ділової активності (оборотності активів і пасивів)					
Коефіцієнт обертання активів	0,725	0,609	0,321	-0,404	-0,288
Тривалість одного обороту активів, днів	497	591	1121	+624	+529
Коефіцієнт обертання оборотних активів	1,184	1,068	0,579	-0,605	-0,489
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	304	337	622	+318	+285
Коефіцієнт обертання запасів	1,234	0,874	0,605	-0,628	-0,269
Тривалість одного обороту запасів, днів	292	412	595	+303	+183
Коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості	2,291	2,219	1,195	-1,096	-1,024
Тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості, днів	157	162	301	+144	+139
Коефіцієнт обертання власного капіталу	1,432	1,126	0,585	-0,847	-0,541
Тривалість одного обороту власного капіталу, днів	251	320	615	+364	+295
Коефіцієнт обертання поточної кредиторської заборгованості	3,422	2,690	1,462	-1,960	-1,228
Тривалість одного обороту поточної кредиторської заборгованості, днів	105	134	246	+141	+112
Тривалість операційного циклу, днів	449	574	896	+447	+322
Тривалість фінансового циклу, днів	344	440	650	+306	+209

Відповідно зросла й тривалість одного обороту активів на 624 дні у порівнянні до базового року. Така динаміка пояснюється не досягненням темпів випереджання зростання чистого доходу (на 4,2 %) порівняно зі зростанням середньорічної вартості активів (у 2,35 рази).

Також у 2024 р. порівняно з 2022 р. зросла і продовжилася тривалість одного обороту власного капіталу на 364 дні. Водночас збільшилася тривалість одного обороту оборотних активів (на 624 дні), запасів (на 303 дні), поточної дебіторської та поточної кредиторської заборгованостей (відповідно на 144 і 141 день), що підтверджує попередній висновок про зниження ефективності розрахунково-платіжних відносин.

У цілому в 2024 р. порівняно з 2022 р. тривалість операційного циклу збільшилася на 447 днів (у 2 рази), а тривалість фінансового циклу теж зросла на 650 днів (1,889 рази), що свідчить про різко негативно спрямовану динаміку ділової активності підприємства.

Про забезпеченість оборотними активами (як загалом, так і у розрізі складових), використовуючи показники фінансової звітності ТОВ «Полтава-Сад» як інформаційне забезпечення можна говорити у ключі аналітичного дослідження фінансової стійкості з можливим визначенням її типу у майбутнього (табл. 3.11)

Таблиця 3.11

**Відносні величини для аналізу забезпеченості оборотними активами
ТОВ «Полтава-Сад» за 2022-2024 рр.**

№	Назва показника	Нормативне значення	Роки			Відхилення (+,-)	
			2022	2023	2024	від 2022 р.	від 2023 р.
1.	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,5	0,234	0,182	0,196	-0,038	+0,014
2.	Коефіцієнт забезпечення оборотних активів	≥0,1	0,193	0,196	0,180	-0,013	-0,015
3.	Коефіцієнт забезпечення запасів	≥0,5	0,243	0,211	0,230	-0,013	+0,019
4.	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	підвищення	0,015	0,035	0,029	+0,014	-0,006

Аналіз зазначених показників дозволяє дійти висновку, що в жодному з років розглянутого періоду коефіцієнт маневреності власного капіталу ТОВ «Полтава-Сад» не досягав нормативних значень. Більше того, у порівнянні з рівнем 2022 року, було зафіксовано зниження на 0,038 в.п.

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів демонструє позитивну

динаміку, оскільки в усі роки періоду досягав нормативного рівня, що свідчить про повне покриття оборотних активів за рахунок власних коштів.

Щодо коефіцієнта забезпечення запасів у ТОВ «Полтава-Сад», він показав, що впродовж розглянутого періоду кожна гривня вартості запасів формувалася на 0,23–0,243 за рахунок власних оборотних коштів.

Проте, показники не досягали нормативних значень у жоден із років, через що ТОВ «Полтава-Сад» змушене було постійно залучати позичкові кошти для забезпечення своїх запасів.

Визначимо за даними табл. 4.5 величину відносного вивільнення з господарської діяльності ТОВ «Полтава-Сад» (-) або додаткового залучення до господарської діяльності (+) ТОВ «Полтава-Сад» оборотних активів як результату прискорення (уповільнення) їх оборотності за наступною аналітичною формулою:

$$\Delta OA = ЧД_1 / 360 \times (T_1 - T_0), \quad (3.1)$$

де ΔOA – вивільнення (-) або додаткове залучення (+) оборотних активів як результат прискорення (уповільнення) їх оборотності, тис. грн;

$ЧД_1$ – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 2024 р., тис. грн;

T_1 і T_0 – тривалість одного обороту оборотних активів відповідно в 2024 і 2022 рр., днів.

$$\Delta OA = 461846 / 360 \times (622 - 304) = 407963,97 \text{ тис. грн}$$

Отже, внаслідок уповільнення оборотності ТОВ «Полтава-Сад» в 2024 р. додатково має залучити оборотних активів на суму 407963,97 тис. грн, що становить 81,2% від їх фактичної вартості на кінець року у звітному році досліджуваного періоду.

Тобто, відсутність вивільнення оборотних коштів є різко негативною ознакою для бізнес-активності ТОВ «Полтава-Сад», що підтверджується також і показниками уповільнення тривалості одного обороту оборотних активів.

Показники оборотності оборотних активів у ТОВ «Полтава-Сад» створюють необхідність теоретичного обґрунтування та практичного

впровадження стратегії, що спрямована на прискорення їхньої оборотності.

Це, у свою чергу, стає дієвим інструментом розв'язання фінансових питань завдяки ефективному використанню внутрішніх резервів підприємства.

В умовах соціально-економічної нестабільності, що супроводжується постійними змінами інфраструктури, особливе значення в роботі фінансового менеджера надається управлінню оборотними коштами [].

Саме в цій сфері закладені ключові фактори, що визначають успіх чи невдачу виробничо-комерційної діяльності організації. Рациональне використання оборотних коштів, особливо за умов їх постійного дефіциту, є одним із пріоритетів діяльності ТОВ «Полтава-Сад».

Основу цього процесу становлять грамотне управління фінансовими ресурсами і запасами, а також розробка заходів, які допомагають зменшити матеріалоемність продукції та прискорити рух оборотних коштів. Підприємства, які ефективно керують своїми оборотними засобами і запасами, здатні забезпечити лідерські позиції в економічному середовищі, досягаючи балансу між ліквідністю та прибутковістю.

Наукові дослідження прискорення оборотності оборотних коштів охоплюють різні аспекти залежно від стадії кругообігу господарських засобів [].

На етапі формування виробничих запасів ефективність може бути підвищена через запровадження економічно обґрунтованих норм запасів; наближення постачальників сировини, напівфабрикатів і комплектуючих до споживачів; розвиток довгострокових комерційних зв'язків; оптимізацію системи складських приміщень і оптової торгівлі матеріалами та обладнанням; запровадження комплексної автоматизації вантажно-розвантажувальних робіт.

На стадії виробництва чинниками прискорення є впровадження сучасних технологій і техніки, стандартизація, уніфікація, використання конструктивних матеріалів із нижчою собівартістю, вдосконалення форми організації виробництва, а також систем економічного стимулювання ощадливого використання ресурсів. До того ж значним кроком є збільшення виробництва продукції, яка має високий попит, з метою уникнення надлишку готової

продукції на складах.

На етапі обігу прискорення оборотності оборотних коштів може бути досягнуто за рахунок низки заходів, зокрема: наближення споживачів до виробників продукції, удосконалення системи розрахунків (використання фінансових інструментів, таких як факторинг і форфейтинг), а також збільшення обсягів реалізації продукції шляхом попереднього бронювання замовлень і використання матеріалів вторинної переробки у виробничому процесі [1].

Для ТОВ «Полтава-Сад» одними з ключових джерел зниження витрат на сировину та матеріали мають стати такі заходи: зменшення ваги готових виробів, оптимізація питомих витрат матеріалів, мінімізація відходів і втрат сировини, впровадження повторного використання відходів, а також активне застосування перероблених та вторинних матеріалів.

До основних стратегій економії матеріальних ресурсів також належить підвищення технічного рівня виробництва, забезпечення високого рівня кваліфікації та майстерності працівників, упровадження раціональних форм організації праці, ефективного планування графіків роботи, а також оптимізація виробничих процесів [1].

Скорочення втрат у виробничому циклі є ще одним важливим напрямком для економії матеріальних ресурсів. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити належні умови зберігання і транспортування як матеріалів, так і готової продукції, раціонально організувати підготовку палива та сировини, а також впровадити дієву систему економічного стимулювання працівників.

Прискорення оборотності оборотних коштів у ТОВ «Полтава-Сад» становить важливу складову функціонування підприємства, оскільки це сприяє вивільненню фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані на розширення виробничої програми або інші потреби підприємства.

Зменшення розміру виробничих запасів та скорочення частки обігових коштів на їх забезпечення можливе завдяки заходам з удосконалення матеріально-технічного постачання. Сюди належать прискорення і здешевлення процесів транспортування, підвищення ефективності складського господарства

шляхом впровадження його механізації й автоматизації, точніше нормування витрат матеріалів, мінімізація невиробничих витрат, а також повторне використання виробничих відходів.

Скорочення тривалості виробничого циклу можна досягти за рахунок упровадження потокових методів обробки (зокрема конвеєрних), зменшення тривалості міжопераційних інтервалів через ретельну підготовку виробництва, використання повністю автоматизованого обладнання та гнучких виробничих систем, а також підвищення рівня змінності роботи [1].

До факторів, що пов'язані із прискоренням збуту продукції ТОВ «Полтава-Сад», належить удосконалення системи збуту продукції, вибір прогресивної системи розрахунків, скорочення термінів доставки продукції до споживачів. Висока якість продукції, точне дотримання планового асортименту, ритмічність роботи ТОВ «Полтава-Сад» дозволять значно скоротити час реалізації продукції [1].

Також прискорюють реалізацію продукції постійний зв'язок із замовниками, своєчасне повідомлення їх про відвантаження продукції, швидка обробка необхідних документів, своєчасне забезпечення транспортними засобами, скорочення проміжних ланок в апараті збуту.

Пропонуємо в табл. 3.12 узагальнити інформацію щодо шляхів прискорення оборотності оборотних активів за стадіями їх кругообігу [65].

Отже, основними шляхами прискорення оборотності та підвищення ефективності використання оборотних активів у ТОВ «Полтава-Сад» є:

- скорочення тривалості виробничого циклу за рахунок інтенсифікації виробництва, оптимізації праці;
- покращення організації матеріально-технічного постачання з метою безперервного забезпечення виробництва необхідними матеріальними ресурсами та скорочення часу знаходження вираженого сумами капіталу в запасах;
- підвищення рівня маркетингових досліджень, спрямованих на більш швидке просування готової продукції від виробника до споживачів;

Шляхи прискорення оборотності оборотних засобів на підприємствах, що виробляють аграрну продукцію

На стадії заготівлі запасів	На стадії виробництва	На стадії реалізації продукції
Прискорення і здешевлення перевезень	Упровадження потокових (зокрема, конвеєрних) методів обробки	Економічно обґрунтований вибір сировини
Поліпшення організації складського господарства на основі його механізації й автоматизації	Зменшення тривалості міжопераційних періодів за рахунок ретельної підготовки виробництва, останнє передбачає зменшення перебоїв і забезпечення ритмічної роботи підприємства	Підвищення коефіцієнта використання матеріалів
Застосування більш точного нормування витрат матеріалів	Застосування автоматичного устаткування, гнучких виробничих систем	Комплексне використання сировини і відходів виробництва
Скорочення невиробничих затрат матеріалів	Підвищення змінності виробництва	Підвищення якості сировини, матеріалів і готової продукції
Заміна дорогих матеріалів більш дешевими, тобто здешевлення матеріалів	Покращення системи постачання та збуту	Удосконалення конструкцій виробів

- прискорення процесу відвантаження продукції та точне, швидке і правильне оформлення розрахункових документів;

- скорочення часу знаходження засобів у «замороженому вигляді» у дебіторській заборгованості.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах особливої актуальності у підприємствах агробізнесу набуває проблема подальшого вдосконалення методики бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту малоцінних активів, що не зважаючи на вартісний критерій та тривалість використання, що інколи є меншою, ніж операційний цикл, займають значну питому вагу в структурі оборотних та і необоротних активів в цілому.

Такі засоби можуть класифікуватися як малоцінні активи і потребують чіткого видового розмежування.

До малоцінних та швидкозношуваних предметів належать найчастіше спецодяг, спецвзуття й інші засоби індивідуального захисту, якщо строк їх корисного використання становить менше одного року від дати балансу (або менше одного операційного циклу).

Якщо нормативний строк використання таких предметів перевищує 12 місяців, їх відносять до малоцінних необоротних активів урахуваючи також вартісний критерій, декларований Податковим кодексом – 20000 грн.

У роботі досліджувалося підприємство агробізнесу – товариство з обмеженою відповідальністю «Полтава-Сад», яке локалізується у Полтавському районі у селі Розсошенці.

Основною статутною діяльністю підприємства є рослинництво, статутний капітал товариства протягом років періоду є незмінним.

З 2011 року у товариства сталися серйозні змістовні зміни у діяльності, основним напрямком обрано овочівництво, а саме тепер суб'єкт агробізнесу спеціалізується на овочевій продукції і забезпечує повний цикл: від посадки і вирощування овочевих культур до упаковки на механізованій лінії готової овочевої продукції.

Неоднозначність трактувань і визнання критеріїв малоцінності зумовлює посилену увагу до малоцінних активів як до об'єктів облікової політики.

Малоцінні активи є одночасними представниками двох видових груп активів – необоротних та оборотних активів.

Вважаємо раціональним підхід, при якому Наказ про облікову політику підприємства має включати наступні пропоновані нами формулювання щодо обліку малоцінних активів.

Процес документування операцій з обліку інших необоротних малоцінних активів та з обліку малоцінних і швидкозношуваних предметів помітно різниться.

Для обліку інших малоцінних необоротних активів у ТОВ «Полтава-Сад» застосовуються ті самі документи, що й для обліку основних засобів.

Малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП) у ТОВ «Полтава-Сад» за своєю економічною суттю займають проміжну позицію між основними засобами та матеріалами.

Це зумовлює певну специфіку їх обліку та документального супроводу операцій. Серед форм наприклад такі: Відомість на поповнення (вилучення) постійного запасу інструментів (пристрої); Картка обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів; Замовлення на ремонт або заточування інструментів (пристосувань); Акт вибуття малоцінних та швидкозношуваних предметів та інші у межах програмного комплексу автоматизованого обліку BAS.

Для обліку і узагальнення інформації про наявність і рух інших необоротних матеріальних активів, які не входять до складу основних засобів, використовують субрахунок 112 «Інші необоротні малоцінні активи».

Окрім того, пункт 27 ПСБО 7 «Основні засоби» дозволяє застосувати спрощений підхід для нарахування амортизації необоротної малоцінки. Цей підхід передбачає такі варіанти: 50 % вартості враховується у першому місяці використання об'єкта, а решта 50 % — у місяці вибуття активу (тобто списання його з балансу); або ж 100 % амортизованої вартості враховується вже в першому місяці експлуатації.

У ТОВ «Полтава-Сад» облік малоцінних та швидкозношуваних предметів на складах здійснюється за кількістю відповідно до їхніх номенклатурних номерів, аналогічно до інших груп оборотних активів. Дані предмети

відображаються на рахунку 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети».

В робочому плані рахунків обліковому персоналу ТОВ «Полтава-Сад» можна рекомендувати відкривати до рахунку 22 два субрахунки: 221 «Малоцінні швидкозношувані предмети» та 222 «Дорогоцінні швидкозношувані предмети» обравши і закріпивши у Наказі про облікову політику окремий вартісний критерій.

Інформація про малоцінні активи у складі оборотних (МШП) розкривається у Балансі у складі оборотних активів, а саме запасів – виробничі запаси – рядок 1101.

У фінансовій звітності ТОВ «Полтава-Сад» інформація щодо малоцінних необоротних матеріальних активів розкривається у всіх формах у складі інформаційних масивів даних про основні засоби цього бізнес-суб'єкта у розрізі показників: первісна вартість, залишкова вартість, накопичена амортизація (знос).

У роботі приділялася увага та як результат наведено окремий підпункт, що висвітлює зв'язок операцій з малоцінними активами з такими податками: податок на прибуток, податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб.

Інтерпретація основних показників аналізу потенціалу і результатів дає змогу зробити наступні проміжні узагальнення, кадровий склад ТОВ «Полтава-Сад» погіршився протягом років досліджуваного періоду на 17,12%, відтік кадрів склав у абсолютному виразі 25 осіб.

Показник саме середньорічної вартості основних засобів у динаміці цього трьохріччя зріс на 13,28 %, що є індикатором деякого зміцнення матеріально-технічної бази. У останньому році періоду основні засоби суб'єкта бізнесу були придатними на 44%.

Вирівнювання тренду показників рентабельності діяльності цього підприємства (за показником відношення до собівартості) покаже спадну динаміку – а саме, показник рівня рентабельності у останньому році був 0,56%, коли у попередньому 2023 році – значення сягнуло 30,37%.

Серед ключових змін оборотних активів відзначено тенденцію до

зменшення вартості виробничих запасів на 8 363 тис. грн (22,7%), водночас незавершене виробництво зросло на 35 669 тис. грн (61,1%).

Сума поточної дебіторської заборгованості за цей період зросла на 34 629 тис. грн (15,3%). Також зафіксована тенденція до зниження залишків готової продукції на 10 905 тис. грн (15%).

За більшістю видів активів і пасивів оборотність уповільнилася у 2023 р. та прискорилося у 2024 р. Так, зменшення півня коефіцієнта обертання активів із 0,725 у 2022 р. до 0,321 у 2024 р. вказує на значне уповільнення кругообігу засобів підприємства.

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів демонструє позитивну динаміку, оскільки в усі роки періоду досягав нормативного рівня, що свідчить про повне покриття оборотних активів за рахунок власних коштів.

Щодо коефіцієнта забезпечення запасів у ТОВ «Полтава-Сад», він показав, що впродовж розглянутого періоду кожна гривня вартості запасів формувалася на 0,23–0,243 грн за рахунок власних оборотних коштів.

Факторний аналіз показує, що внаслідок уповільнення оборотності ТОВ «Полтава-Сад» в 2024 р. додатково має залучити оборотних активів на суму 407963,97 тис. грн, що становить 81,2% від їх фактичної вартості на кінець року у звітному році досліджуваного періоду.

Тобто, відсутність вивільнення оборотних коштів є різко негативною ознакою для бізнес-активності ТОВ «Полтава-Сад».

У роботі узагальнено інформацію щодо шляхів прискорення оборотності оборотних активів за стадіями їх кругообігу.

Як пропозиції сформульовано наступні положення:

- доцільно запровадити у облікову практику ТОВ «Полтава-Сад» ряд змістовних трактувань-доповнень до Наказу про облікову політику щодо як оборотних так і необоротних малоцінних активів, що покращить рівень внутрішнього регламентного забезпечення їх обліку;

- на підставі систематизації наукових позицій провідних фахівців сформульовано пропозиції з удосконалення синтетичного обліку МШП та

МНМА. Зокрема, до впровадження пропонуються субрахунки 221 «Малоцінні швидкозношувані предмети» та 222 «Дорогоцінні швидкозношувані предмети», 223 «Знос швидкозношуваних предметів» для уникнення знецінення реальної вартості швидкозношуваних активів;

- запропоновано деталізацію субрахунка 112 «Малоцінні необоротні активи» до третього та четвертого рівня за рядом ознак, що можуть бути зручними у системах автоматизованого обліку та підвищить аналітичну цінність облікових даних.